

บทที่ 4

ผลการวิจัย

เนื่องจากแผนงานวิจัย เรื่อง ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกกรณีศึกษา : อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร เป็นการศึกษาโดยการวิเคราะห์บูรณาการโครงการย่อย 4 โครงการ เพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาศักยภาพ โดยผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรม และความต้องการเมืองมรดกโลก 3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก 4) เพื่อศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในจังหวัดแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก และ 5) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนา ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ซึ่งผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยขอเสนอ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก

จากการศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ซึ่งคณะผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามการยื่นจดทะเบียนการเป็นมรดกโลก กล่าวคือ 1) กลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา 2) กลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร ผลการศึกษา พบว่า พื้นที่มรดกโลกทั้ง 2 แห่ง มีบริบท และโครงสร้างพื้นฐาน ดังนี้

อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นเกาะเมืองที่มีแม่น้ำล้อมรอบ 3 สาย คือ แม่น้ำป่าสัก ลพบุรี และเจ้าพระยา โดยมี แม่น้ำลพบุรี ด้านทิศเหนือ แม่น้ำป่าสัก ทิศตะวันออก และแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตก และทิศใต้ มีเนื้อที่ 1,810 ไร่ ขึ้นกับเขตเทศบาลเมืองพระนครศรีอยุธยา อำเภอพระนครศรีอยุธยา ห่างจากกรุงเทพฯ 75 กิโลเมตร และในปี 2540 กรมศิลปากรประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถานเพิ่มเติมครอบคลุมพื้นที่เกาะเมือง และพื้นที่รอบนอกเกาะทุกด้าน รวมพื้นที่ประมาณ 3,000 ไร่ โดยอยุธยา มีแหล่งโบราณสถานทั้งหมด 359 แห่ง แบ่งเป็น 7 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1	โบราณสถาน พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์	โบราณสถานพื้นที่ในอุทยานประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ๆ เช่น วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ วัดพระราม วัดมณฑลพิตร
กลุ่มที่ 2	โบราณสถาน พื้นที่ในเกาะเมือง นอกอุทยานประวัติศาสตร์	โบราณสถานพื้นที่ในเกาะเมืองนอกอุทยาน ประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ พระราชวัง จันทระเกษม วัดสุวรรณดาราราม
กลุ่มที่ 3	โบราณสถาน พื้นที่นอกเกาะเมือง ด้านตะวันออก	โบราณสถานพื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันออก ได้แก่ วัดพนัญเชิง วัดใหญ่ชัยมงคล วัดมเหยงคณ์ หมู่บ้านญี่ปุ่น หมู่บ้านฮอลันดา
กลุ่มที่ 4	โบราณสถาน พื้นที่นอกเกาะเมือง ด้านตะวันตก	โบราณสถานพื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศตะวันตก ได้แก่ วัดไชยวัฒนาราม วัดวรเชษฐาราม
กลุ่มที่ 5	โบราณสถาน พื้นที่นอกเกาะเมือง ด้านเหนือ	โบราณสถานพื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศเหนือ ได้แก่ วัดภูเขาทอง วัดหน้าพระเมรุ เพนียดคล้องช้าง
กลุ่มที่ 6	โบราณสถาน พื้นที่นอกเกาะเมือง ด้านใต้	โบราณสถานพื้นที่นอกเกาะเมืองด้านทิศใต้ ได้แก่ วัดพุทไธสวรรย์ หมู่บ้านโปรตุเกส
กลุ่มที่ 7	โบราณสถาน พื้นที่นอกเหนือจากที่ระบุแล้ว ในเขตพระนครศรีอยุธยา	โบราณสถานพื้นที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้แล้ว ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ปราสาท นครหลวง วัดใหม่ประชุมพล

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสขนาลัย และกำแพงเพชร เป็นกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์ที่ขึ้นทะเบียนมรดกโลก ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณา 2 ข้อ คือ 1) มีซากโบราณวัตถุที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งมีความเป็นเลิศในด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม แสดงภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของคนไทยในอดีต 2) เป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีต โดยสุโขทัยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โบราณสถานมีลักษณะพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 1,500 เมตร ยาว 1,900 เมตร กำแพงเมืองเป็นคันดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า สลับคูน้ำ 3 ชั้น (อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์

ศรีสังฆาลย์, 2552, หน้า 70) สุโขทัย มีประเพณีสำคัญ ๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีบวงสรวงพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โบราณสถานในอุทยานประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น แหล่งโบราณสถานภายในกำแพงเมือง และนอกกำแพงเมือง กล่าวคือ

โบราณสถานภายในกำแพงเมือง	จำนวนทั้งหมด 63 แห่ง	ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ วัดมหาธาตุ วัดศรีสวาย วัดสระศรี
โบราณสถานนอกกำแพงเมือง	จำนวน 146 แห่ง	ที่สำคัญ ๆ ได้แก่ วัดศรีชุม วัดพระพายหลวง

ในจังหวัดสุโขทัย นอกจากอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยแล้ว ยังมีอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสังฆาลย์ ซึ่งเปิดอยู่ในอำเภอศรีสังฆาลย์อยู่ห่างจากตัวเมืองออกไป ลักษณะของเมืองศรีสังฆาลย์เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนานกับแม่น้ำยม เป็นเมืองที่มีกำแพง 3 ชั้น กำแพงชั้นในก่อด้วยศิลาแลง ส่วนกำแพงชั้นนอกมี 2 ชั้น มีลักษณะเป็นแนวคูน้ำกับคันดิน พื้นที่อุทยานทั้งหมด ประมาณ 45.14 ตารางกิโลเมตร มีโบราณสถานที่สำรวจแล้วขณะนี้ 204 แห่ง ที่สำคัญ ๆ ควรเที่ยวชม ได้แก่ วัดช้างล้อม วัดเจดีย์เจ็ดแถว วัดนางพญา วัดพระศรีวิฆนมาหาธาตุเขลียง กล่องเตาเผาสังคโลก เตาทูเรียงบ้านปายาง และบ้านเกาะน้อย รวมทั้ง โบราณคดีวัดชมชื่น เป็นต้น

นอกจากนั้น มรดกโลกในกลุ่มนี้ ยังมีอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งตั้งอยู่นอกเหนือกำแพงเพชร ประมาณ 5 กิโลเมตร มีหลักฐานแสดงถึงที่อยู่อาศัยของมนุษย์มาก่อนยุคประวัติศาสตร์ เช่น เครื่องหิน เครื่องปั้นดินเผา กำแพงเพชร มีโบราณสถานสำคัญ ๆ แบ่งเป็น 2 เขต คือ

เขตที่ 1	บริเวณภายในกำแพงเมือง มีโบราณสถาน 14 แห่ง	มีโบราณสถานสำคัญ คือ วัดพระแก้ว กำแพงเมือง ศาลพระอิศวร คูเมือง และป้อมต่าง ๆ
เขตที่ 2	บริเวณนอกกำแพงเมือง หรือบริเวณอรัญญิก โบราณสถานด้านทิศเหนือ มีจำนวน 40 แห่ง	มีโบราณสถานสำคัญ คือ วัดพระนอน วัดพระสี่อริยาบถ วัดช้างรวม วัดอวาฬใหญ่ เป็นต้น

การศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกตามเงื่อนไขของการขึ้นทะเบียนมรดกโลกที่จะต้องจัดการเกี่ยวกับพื้นที่ การจัดการในเรื่องการอนุรักษ์แหล่งการมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการ เพื่อพัฒนา เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยพบว่า

แหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นพื้นที่มรดกโลก มีการจัดการพื้นที่ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็น Core Zone กับส่วนที่เป็น Buffer Zone ซึ่งในส่วนที่เป็น Core Zone การจัดการพื้นที่ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน ซึ่งในการจัดการมีปัญหาเรื่องของกรรมสิทธิ์ที่ดินทับซ้อน และการบุกรุกพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในพื้นที่อุทยาน ซึ่งแหล่งโบราณสถานกับประชาชนอยู่รวมกัน มีลักษณะ All Day All Night ทำให้ยากในการกำกับควบคุมดูแล และการจัดสรรพื้นที่เพื่อใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ สำหรับแหล่งมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ก็เช่นเดียวกัน มีการแบ่งพื้นที่ตามกติกาของการขึ้นทะเบียนมรดกโลกที่มีการแบ่งพื้นที่ส่วนที่เป็น Core Zone และส่วนที่เป็น Buffer Zone แต่ลักษณะพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร ทั้ง 3 แห่ง เป็นเมืองปิด มีการกำหนดเวลาปิด – เปิด ที่ชัดเจน การกำกับ ควบคุม สามารถดำเนินงานได้ง่ายขึ้น

ด้านการอนุรักษ์ซึ่งเป็นเรื่องที่มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยว จากการศึกษา พบว่าแหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา การจัดการด้านการอนุรักษ์ยังขาดศักยภาพในการควบคุม ทั้งในแง่สิ่งแวดล้อม และการขยายตัวของกรอบการธุรกิจเอกชน กล่าวคือ การควบคุมสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ ทำให้เกิดมลภาวะทางสายตามลภาวะทางอากาศ เกิดขยะมูลฝอย ความไม่มีระเบียบอันเกิดจากการขยายตัวของธุรกิจเอกชน เพื่อให้บริการกับนักท่องเที่ยว ขาดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลรักษา ถือเป็นเรื่องเร่งด่วนต่อการปรับปรุงแก้ไข เพราะแหล่งท่องเที่ยวหลายจุดของจังหวัดอยุธยาเกิดปัญหาของการพัฒนาที่ทำกินที่ขัดกับการอนุรักษ์ การปกป้องรักษา โดยเฉพาะจุดที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการมาก ๆ เช่น วัดมิ่งมงคลพิตร การขยายตัวของธุรกิจร้านค้าที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยวมีจำนวนมาก กระจุยตัวในบริเวณวัด ทำให้เกิดการบดบังทัศนียภาพของสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ บริเวณโบราณสถานหรือการขยายตัวของธุรกิจร้านค้า ทั้งร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายต้นไม้ บริเวณรอบ ๆ บึงพระราม ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ขัดกับทัศนียภาพ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของผังเมือง และการสัญจรไปมา การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ของอยุธยายังมีจุดบอดของการจัดทำและนำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังคงใช้ของเดิมที่ได้รับการเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อปี 2536 ซึ่งหลาย ๆ ส่วนขาดความสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สำหรับสุโขทัย – ศรีสัชชาลัย – กำแพงเพชร โดยบริบทพื้นที่อุทยานฯ มีลักษณะแยกส่วนกับชุมชน เวลาในการปิด – เปิดอุทยานมีความชัดเจน ทำให้การกำกับควบคุมทำได้ง่ายขึ้น ที่สำคัญ จ.สุโขทัย การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ คณะกรรมการบริหารมีการจัดการแบบเครือข่าย อาศัยมวลชนในภาคประชาชนเข้ามามีบทบาท และการดำเนินงานของสุโขทัย – ศรีสัชชาลัย และกำแพงเพชร ทางกรมศิลปากรร่วมกับมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้มีการศึกษา และจัดทำปรับแผนแม่บท เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ที่ชัดเจน นอกจากนี้ในด้านการจัดการมีการกำหนดกติกาเกี่ยวกับการขยายตัวของธุรกิจร้านค้าที่จะเปิดเป็นสถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้ง การก่อสร้างอาคารที่จะต้องมีความกลมกลืนกับภูมิทัศน์ของความเป็นเมืองเก่า และบรรยากาศของความเป็นโบราณสถานล้ำค่าไม่ขัดต่อกฎหมาย สำหรับทางด้านกำแพงเพชร การขยายตัวของธุรกิจเอกชนในการให้บริการนักท่องเที่ยวยังมีไม่มาก ประกอบกับอุทยานฯ อยู่นอกเขตชุมชน การกำกับควบคุมทำได้ง่าย และมีความชัดเจน

สำหรับการจัดการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ และเอกชน เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแล ทั้งกรมธนารักษ์ กรมศิลปากร กรมปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานจังหวัด ฯลฯ ทั้งในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชชาลัย – กำแพงเพชร และกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา โดยพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และโบราณสถาน เป็นเรื่องของกรมศิลปากรในการบริหารจัดการดูแลรักษาพัฒนาให้คงอยู่ในสภาพเดิม ไม่ให้พังทลาย ไม่ให้สูญหาย ไม่ให้ใครมาทำลาย ในขณะที่เรื่องของคนในชุมชน ชาวบ้าน ความสะอาด การจัดการขยะ สาธารณูปโภค เป็นเรื่องของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างเทศบาล อบ.ต. อบ.จ. ทำหน้าที่ดูแล สำหรับเรื่องความปลอดภัย เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ส่วนการประชาสัมพันธ์ การตลาดในการชักจูงผู้คน นักท่องเที่ยวให้มีโอกาสได้เข้ามาสัมผัสความงดงาม ศิลปะ วัฒนธรรม และความยิ่งใหญ่ที่ซ่อนตัวอยู่ในโบราณสถาน เป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวไทย เป็นต้น นอกจากนี้ ทางกองอุทยานถือเป็นบทบาทหนึ่งของหน่วยงานในการพัฒนาให้โบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ในลักษณะสหวิทยาการที่รวมศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม วิศวกรรม ศิลปกรรม ผังเมือง สิ่งแวดล้อม และอื่น ๆ ซึ่งทางอุทยานประวัติศาสตร์ มองว่า เป็นเรื่องที่ต้องใช้เทคนิคและกระบวนการจัดการให้ผู้เข้าชมเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่พบเห็น เพื่อให้เกิดความตระหนัก (Awareness) ความรู้ความเข้าใจ (Knowledge) มีทักษะ (Skill) สามารถคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบ

เหตุผล มีเจตคติ (Attitude) รู้สึกห่วงใย ห่วงแทน และมีส่วนร่วม (Participation) ในการดูแลรักษา และการอนุรักษ์ ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้พื้นที่มรดกโลกเป็นแหล่งในการเรียนรู้ ประชาชนโดยทั่วไป นักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ทุกกลุ่ม ทุกระดับ และทุกวัย ตามศักยภาพ ความพร้อม ความสนใจ และโอกาสที่แต่ละคนมี การศึกษา พบว่า ทางอุทยาน ได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก เพราะถือเป็นภารกิจหลักอย่างหนึ่งของหน่วยงาน โดยเฉพาะ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชชนาลัย ซึ่งบริหารโดย คุณนงคราญ สุขสม ที่ให้ความสำคัญอย่างมาก ในการที่จะให้พื้นที่มรดกโลกเป็นแหล่งในการเรียนรู้อย่างแท้จริง ด้วยการวางแผนทางการปฏิบัติ และให้ความสำคัญกับสื่อต่าง ๆ เป็นต้นว่า หนังสือเข้าชม บ้ายนำชม แผนที่ วีดิทัศน์ และที่สำคัญ เห็นความสำคัญของการปลูกฝังเด็กเล็กในพื้นที่ให้ซึมซับจากสภาพความเป็นจริง ด้วยการจัดงานวันเด็กในพื้นที่อุทยาน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า

“...ทางอุทยานยอมเหนื่อยจัดงานวันเด็ก เพราะเราต้องการให้เด็ก สัมผัสโบราณสถาน มีความคุ้นเคย อยากให้เด็กสอบถาม ปลื้มใจ ที่เด็กถาม เด็กเค้าเกิดการเรียนรู้ เค้าได้รู้จักบ้านเค้า โดยลึก ๆ เราคาดหวังว่า เขาจะผูกพันกับถิ่นเกิด และมีความภูมิใจ ค่อย ๆ ซึมซับ เกิดการห่วงแทน และมีส่วนร่วมในการดูแล...” HSI

การจัดการแหล่งเพื่อการพัฒนาทางการท่องเที่ยว นอกจากการจัดพื้นที่ให้มีสัดส่วน การใช้ที่เหมาะสม มีการอนุรักษ์ที่ดี มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว การจัดการต้องมุ่งไปสู่ การพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืน ดังนั้น การจัดการ แหล่งโบราณสถาน ทั้งในพื้นที่จังหวัดอยุธยา สุโขทัย – ศรีสัชชนาลัย และจังหวัดกำแพงเพชร จำเป็นต้องมีความพร้อม หรือศักยภาพในการจัดการแหล่ง เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ด้วยการคำนึงถึง 5 A คือ

1. ต้องสามารถดึงดูดใจ (Attraction)
2. การเข้าถึงแหล่ง (Accessibility) ได้สะดวก
3. มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenity) ที่ดี มีความประทับใจ
4. มีกิจกรรม (Activity) ที่น่าสนใจ
5. มีบริการที่พัก (Accommodation)

จากการศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่ง ภายใต้วงรอบ 5A พบว่า มรดกโลก ถือเป็นพื้นที่ที่มีการดึงดูดใจ (Attraction) ทางการท่องเที่ยว เพราะเป็นแหล่งที่กำหนดเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม วิศวกรรม รวมทั้ง สภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และธรรมชาติที่มนุษย์นำมาใช้ที่น่าสนใจ มีเรื่องราวความเป็นมาที่สำคัญ ถือเป็นแหล่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมระดับโลก จนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจาก UNESCO โดยอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ผ่านเกณฑ์ข้อที่เป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีต ครอบคลุมพื้นที่ที่มีความสำคัญสูงสุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย โบราณสถานต่าง ๆ เป็นหลักฐานที่สะท้อนความเป็นอารยธรรมที่สงบสุข และมีความเป็นปึกแผ่นที่ยาวนานในประวัติศาสตร์ชาติไทย เป็นต้นว่า พระราชวังโบราณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดมหาธาตุ วัดมณฑลพิตร ฯลฯ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอำนาจทางการเมือง ความมั่งคั่งทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, เอกสารการท่องเที่ยว, 2552, ธาราพงษ์ ศรีสุชาติ, 2552) นอกจากนี้ ในการศึกษา พบว่า เมื่อพิจารณาการกระจุกของข้อมูลเกี่ยวกับมุมมองของผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่อยุธยา พบว่า อยุธยา มีการจัดการที่คงความเป็นคุณลักษณะของการเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่มีความยิ่งใหญ่ ให้ความรู้สึกของการมีคุณค่าทางใจ เป็นโบราณสถานที่มีความศักดิ์สิทธิ์ มีความเชื่อศรัทธา และมีความขลังอยู่ในตัว ดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ กล่าวไว้ว่า

“...คนมาเที่ยวอยุธยา ส่วนใหญ่มาเพราะต้องการไหว้พระ เห็นความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่ ของแหล่ง ความที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน เพราะบรรพบุรุษคอยปกป้องรักษาดูแล มากกราบไหว้ เพื่อให้ท่านเหล่านั้นได้คุ้มครองปกป้องรักษา มาแล้วสบายใจ...” PepA

ส่วนอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย - ศรีสัชนาลัย - กำแพงเพชร เป็นพื้นที่แหล่งมรดกโลกที่ผ่านเกณฑ์การพิจารณา ในประเด็นที่มีซากโบราณวัตถุที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ที่มีความเป็นเลิศในด้านสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม แสดงให้เห็นภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ของคนไทย รวมทั้ง ประเด็นที่เป็นประจักษ์พยานถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมในอดีต มีความชัดเจนจากร่องรอยอารยธรรมในดินแดนที่มีแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ไหลผ่านเป็นเส้นทางการค้า เส้นทางคมนาคม และเป็นแหล่งที่สะท้อนความเจริญของสังคมสูงสุดยุคหนึ่ง

มีหลักฐานที่แสดงถึงการดำเนินงานด้านอุตสาหกรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การเลี้ยงสัตว์ การล่าสัตว์ เช่น อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา สังคโลก มีงานสถาปัตยกรรม ปติมากรรม จากหลักฐานของการก่อสร้างอาคารที่ใช้วัสดุจากศิลาแลงในการทำเสา รวมทั้ง ความงดงามขององค์พระพุทธรูปในสมัยนั้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ กล่าวว่

“...พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย พระพักตร์จะมีรูปลักษณะที่ยิ้ม รูปหน้าเรียว นอกจากสะท้อนให้รู้ว่า คนสุโขทัยมีรูปลักษณะที่สวยงามแล้ว ยังสะท้อนถึงความสงบสุข และร่มเย็นของยุคนั้นด้วย ประชาชน มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความอุดมสมบูรณ์...” GuiS

เช่นเดียวกับอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชรที่มีโบราณสถาน สำคัญ ๆ สะท้อนงานด้านศิลปะสถาปัตยกรรม และมีการใช้ศิลาแลงในการตกแต่งโบราณวัตถุ ต่าง ๆ ที่สำคัญ ทั้งเสาอาคาร และกำแพงเมือง และเป็นแหล่งที่มีโบราณสถานจำนวนมาก ที่คงความเป็นของเดิม นอกจากนั้น พบว่า การจัดการแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ยังคงคุณลักษณะของแหล่งที่สะท้อนวิถีของชาวเมืองศรีสัชนาลัยเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ มีความสามารถในการขุดค้นศิลาแลงธรรมชาติมาใช้เป็นวัสดุในการก่อสร้าง รวมทั้ง มีลายปูนปั้น ที่ประดับอยู่ตามโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่มีความสวยงาม ประณีต มีศิลปกรรม ที่เป็นแบบแผนของคนไทย และการจัดระเบียบสังคมที่ดี ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมระดับโลก

นอกจากนั้น การศึกษาศักยภาพการจัดการในการเข้าถึงแหล่ง (Accessibility) ซึ่งเป็นอีกประเด็นที่สำคัญ การศึกษา พบว่า ศักยภาพการจัดการที่มีผลจากการขึ้นทะเบียน เป็นมรดกโลก ทำให้การพัฒนาสาธารณูปโภค และสาธารณูปการถึงความสามารถเข้าถึงแหล่ง ที่มีประสิทธิภาพตามไปด้วย จากการศึกษา พบว่า พื้นที่แหล่งมรดกโลก ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย มีเส้นทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งได้หลายทาง มีเพียงอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรที่ผู้ให้ข้อมูลมองว่า ศักยภาพการจัดการเข้าถึงแหล่ง ยังมีข้อจำกัดเชิงภูมิศาสตร์ ทำให้มีเส้นทางรถยนต์ส่วนตัว และรถประจำทางเท่านั้น ดังแสดง ในตารางที่ 4.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ประเภทการขนส่งและเส้นทาง

แหล่งมรดกโลก	ประเภทการขนส่งและเส้นทาง
อยุธยา	รถยนต์ / รถประจำทาง / รถไฟ เรือ (โอเรียนเต็ลควีน, ริเวอร์ซันครุยส์, เฮอริซันครุยส์)
สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย	รถยนต์ / รถประจำทาง / รถไฟ / เครื่องบิน
กำแพงเพชร	รถยนต์ / รถประจำทาง

การเข้าถึงแหล่ง นอกจากการพิจารณาจากศูนย์กลางถึงแหล่งแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการเข้าถึงจุดท่องเที่ยวภายในแหล่ง และแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยวประกอบด้วย การขนส่งในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้การเข้าถึงแหล่งมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องได้มองว่า แหล่งมรดกโลก ควรได้มีการบริหารที่เชื่อมเส้นทางเพื่อการเข้าถึงมีทางเลือกมากขึ้น ส่วนการบริหารจัดการเพื่อการสัญจรภายในแหล่งทางสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย มีการบริหารจัดการที่มีศักยภาพในด้านนี้มาก ทั้งนี้ มีการให้บริการให้เลือก ทั้งการให้เข้าจากรยานบริการรถราง ในปริมาณที่เพียงพอ ตลอดจน การเปิดโอกาสให้สามารถใช้บริการรถยนต์ส่วนตัวในการเข้าถึงแหล่งภายในได้ระดับหนึ่ง ด้วยการบริหารจัดการที่ให้ความมั่นใจในความปลอดภัย ทั้ง 2 แหล่ง ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 การขนส่งภายในแหล่ง

แหล่งมรดกโลก	การขนส่งภายในแหล่ง	แบบแผนการเดินทางนักท่องเที่ยว
อยุธยา	รถรอบเมือง รถสองแถว ในจุดสำคัญ ๆ รถรางของจังหวัด	-----
สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย	รถจักรยาน / มอเตอร์ไซด์ รถรอบเมือง / แท็กซี่ (เหมา)	-----
กำแพงเพชร	รถสองแถว (เหมา)	-----

นอกจากนั้น จากการศึกษา ผู้ที่เกี่ยวข้อง มองว่า การจัดการเพื่อการเข้าถึง ภายในแหล่งมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทางอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยควรมีการเชื่อมเส้นทาง ในกลุ่มมรดกโลก เพราะจะเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ดียิ่งขึ้น

สำหรับพื้นที่มรดกโลกอยุธยาจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขการบริหารจัดการ เพื่อการเข้าถึงแหล่งที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการจราจร ปัญหามลภาวะในเรื่องของเสียง ซึ่งผลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการ พบว่า การจัดการยังก่อให้เกิดประเด็น ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมไม่น้อย ดังข้อมูลแสดงทั้งด้านบวกและลบที่แสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ศักยภาพการจัดการด้านการเข้าถึงแหล่งของอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา

ประเด็น การแสดงศักยภาพ	อุทยานฯ พระนครศรีอยุธยา		อุทยานฯ กำแพงเพชร	
	ผลการจัดการ	d	ผลการจัดการ	d
การเข้าถึงแหล่ง (Accessibility)	ทางรถยนต์ / รถส่วนตัว	12	รถยนต์ / รถส่วนตัว / มากับทัวร์	5
	รถไฟ	8	รถประจำทาง	5
	รถประจำทาง	12	การเดินทางเข้ายาก	1
	มีสะดวกสบาย / ปลอดภัย	16	ภายในเข้าถึงแหล่งมีรถบริการ	2
	เข้าถึงแหล่งมีสองแถวให้บริการ / มีรถรอบเมือง	10	ระบบการขนส่งไปแหล่งไม่มี	-6
	สภาพการเดินทางเป็นสากล	8	การจัดทัวร์โดยตรงไม่มี	-3
	การคมนาคมภายในแหล่งใช้เดิน / รถสองแถวเชื่อมจุด	12	การเข้าถึงแหล่งพ่วงกับที่อื่น / สภาพเมืองปิด	8
	แบบแผนการเดินทาง	-	การจัดการแบบวันเดียวจบ / ใกล้เมือง	2
	ใช้ทางเรือ	10		
	ปัญหาการจราจร	-7		
ปัญหาเสียงดัง	-5			
รวม		88 (-12)		23 (-9)

หมายเหตุ : d คือ ค่า density = ความหนาแน่นของข้อมูล

ซึ่งผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญซึ่งเป็นคนในพื้นที่ มองว่า การเป็นมรดกโลกส่งผลต่อภาพรวมของจังหวัดอย่างไร เขาไม่รู้ แต่สิ่งที่ชาวบ้านโดยทั่วไปที่เคยมีวิถีชีวิตสงบมา ณ วันนี้ ได้มีความเปลี่ยนแปลง ดังที่ได้ให้ข้อไว้ว่า

“...การเป็นมรดกโลก หรือไม่เป็นมรดกโลก ผมไม่ค่อยมีความรู้
รู้อย่างเดียวว่า อยุธยา เสาร์ – อาทิตย์ ไม่น่าอยู่ จะออกไปกินก๋วยเตี๋ยว
ต้องใช้เวลามากกว่าเดิม ที่จอดรถก็ไม่มี หายากมาก วิถีชีวิตเปลี่ยนไป
เสาร์ – อาทิตย์ ต้องไม่ไปไหน อยู่บ้าน ถามว่าชอบไหม? สิ่งที่ชอบจะอยู่
ไม่ชอบ ต้องจัดการไม่ให้เจ้าของพื้นที่เดือดร้อน...” PeA

จากข้อมูลดังกล่าว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลดี ทั้งนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแขกผู้มาเยือน แต่ในขณะเดียวกัน ก็ต้องให้ประชาชนคนในท้องถิ่นมีความสุข ไม่เดือดร้อนกับภาวะการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ด้วย

ศักยภาพการจัดการแหล่งเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับ**สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)** ในแหล่งพื้นที่มรดกโลกที่ทำให้นักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งอย่างประทับใจ อยากมาท่องเที่ยววันขึ้น หรือกลับมาเที่ยวซ้ำนั้น พบว่า พื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครหรืออยุธยา การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านสิ่งก่อสร้างอาคาร ที่จำหน่ายบัตรการเข้าชม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และร้านอาหารต่าง ๆ มีศักยภาพการจัดการในระดับที่ดี แต่ด้วยลักษณะพื้นที่เปิด ทำให้การแบ่งโซน (Zoning) ในการให้บริการข้อมูลข่าวสาร (Tourist Information Zone) แก่นักท่องเที่ยวให้มีความรู้เกี่ยวกับแหล่ง การจัดพื้นที่นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว (Tourist Recreation Zone) และการจัดพื้นที่บริการธุรกิจท่องเที่ยว (Tourist Business Zone) เช่น การให้บริการสินค้าที่ระลึก การบริหารด้านมัคคุเทศก์ บริการด้านการสื่อสาร ฯลฯ รวมไปถึง การอำนวยความสะดวกด้านการบริการในแหล่ง เช่น ป้ายการสื่อสาร เรื่องราว ป้ายชี้ทาง ป้ายเครื่องหมาย ป้ายเตือนภัยอันตราย และระบบการจำกัดของเสีย การขจัดขยะมูลฝอย ระบบความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย จากพืชและสัตว์จากการผลัดหลงทาง ยังมีปัญหาในอีกหลาย ๆ ด้าน เช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องป้ายที่สื่อความหมาย และเรื่องราวต่าง ๆ การควบคุมดูแลเรื่องความปลอดภัย รวมทั้ง การจัดพื้นที่บริการสินค้าที่ระลึก ส่วนเรื่องของความปลอดภัย พบว่า ในพื้นที่แหล่งมรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์พระนครหรืออยุธยา เป็นเรื่องที่ถูกหน่วยงานกังวลเป็นห่วง เพราะนอกพื้นที่

อุทยานประวัติศาสตร์เป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม จำนวนผู้คนเข้ามาในพื้นที่จากหลาย ๆ แหล่งหลาย ๆ ระดับ และหลาย ๆ อาชีพ การอำนวยความสะดวกเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 การจัดการเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง

สิ่งอำนวยความสะดวก	พื้นที่อยู่อาศัย	พื้นที่สุโขทัย – ศรีสัชชาลัย – กำแพงเพชร
อาคาร สิ่งก่อสร้าง	มีอาคารต่าง ๆ ทั้งสำนักงาน / ที่พัก / ร้านค้า / อาหาร / ศูนย์บริการข้อมูลพร้อม แต่ที่ตั้งกระจายพื้นที่การบริการธุรกิจขาดความเป็นระเบียบ	ในสุโขทัยมีความพร้อม แต่ศรีสัชชาลัยศักยภาพด้านที่พักยังไม่สอดคล้องกับลักษณะกลุ่มลูกค้า
บริการในแหล่ง	การจัดบริเวณ และขยะมูลฝอยขาดความเป็นระเบียบ, สะอาด โดยเฉพาะบริเวณบึงพระราม บริเวณวัดมงคลบพิตร	ในบางช่วงเวลา ระบบการหมุนของน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ห้องน้ำมีปัญหา
ด้านความปลอดภัย	นอกจากตำรวจท่องเที่ยว ทางจังหวัดมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยสอดส่องดูแลความปลอดภัย	ทางอุทยานมีการจัดเวรยามคอยสอดส่องดูแลภายในอุทยาน
ด้านป้ายในแหล่ง	ยังขาดศักยภาพการดำเนินงานเกี่ยวกับป้าย / ป้ายบอกทาง / ป้ายสื่อความหมาย / ป้ายเตือน	การดำเนินการใน ด้าน สื่อความหมาย มีจำนวนไม่เพียงพอ

สำหรับศักยภาพการจัดการด้านที่พัก (Accommodation) พบว่า อุทยานที่การจัดการด้านที่พักสอดคล้อง และมีความพร้อมมากที่สุด ในมุมมองที่ผู้เกี่ยวข้องให้ข้อมูล ได้แก่ มรดกโลกสุโขทัย เนื่องจากมีบริการที่พักให้เลือกหลากหลาย ส่วนแหล่งมรดกโลกที่มีศักยภาพ ซึ่งจะต้องปรับปรุง ได้แก่ กำแพงเพชร และศรีสัชชาลัย เพราะการบริการยังขาดความสอดคล้องกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย สำหรับอยุธยา ประมาณ 70% ลูกค้าเดินทางเข้ากลับเย็น

การบริการที่พักร่วมในการให้บริการอยู่ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่มีบริการที่สะท้อนความเป็นเมืองวัฒนธรรม

ส่วนศักยภาพการจัดการด้านกิจกรรม (Activity) พบว่า อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และศรีสัชนาลัย มีศักยภาพการจัดการที่สะท้อนเมืองท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์แหล่งวัฒนธรรม ด้วยการจัดกิจกรรมที่แสดงศักยภาพให้กับผู้พบเห็นมีความประทับใจและอยากกลับมาเยือนอีก โดยเฉพาะ กิจกรรมลอยกระทง กิจกรรมต้อนรับรุ่งอรุณ แต่อย่างไรก็ตาม การจัดการกิจกรรมคล้อยข้างของอุทยานก็เป็นกิจกรรมที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจเช่นกัน ดังนั้น ในการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยว นอกจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และสนทนากลุ่มย่อยแล้ว คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว เพื่อดูความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการแหล่ง ซึ่งพบว่าการจัดการแหล่งเกี่ยวกับพื้นที่ การอนุรักษ์ปกป้อง การมีส่วนร่วมของชุมชน และการพัฒนาแหล่งเพื่อการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า การปกป้องมีศักยภาพการจัดการสูงเป็นอันดับหนึ่งทั้งในพื้นที่อุทยาน และสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร ดังแสดงในตารางที่ 4.5 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก

การจัดการแหล่ง ด้านต่าง ๆ	อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา				อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร			
	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ
การจัดการพื้นที่	3.33	0.90	ปานกลาง	2	3.39	0.92	ปานกลาง	2
การปกป้องรักษา	3.46	1.23	มาก	1	3.49	0.86	มาก	1
การจัดการ ให้มีส่วนร่วม	3.30	1.80	ปานกลาง	3	3.32	0.92	ปานกลาง	3
การจัดการ เพื่อพัฒนาแหล่ง	3.17	1.02	ปานกลาง	4	3.26	0.99	ปานกลาง	4
รวม	3.32	1.46	ปานกลาง		3.37	0.92	ปานกลาง	

และเมื่อพิจารณาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในรายละเอียดต่าง ๆ จะพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการปกป้องรักษาว่า มีศักยภาพในการจัดการสูง

เป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาในรายละเอียด สำหรับอยุธยา พบว่า ศักยภาพการจัดการเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ในด้านการรักษาความปลอดภัยสูงเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.59 ทั้งนี้ เพราะอยุธยาเป็นแหล่งมรดกโลกที่ประชาชนอยู่ร่วมกับโบราณสถาน ประกอบกับในพื้นที่จังหวัดอยุธยา เป็นเขตนิคมอุตสาหกรรม ทำให้มีคนต่างพื้นที่เข้ามาในจังหวัดเป็นจำนวนมาก และมีความหลากหลาย การตรวจตราดูแลในเรื่องความปลอดภัย จึงต้องมีความเข้มงวดอย่างมาก ในขณะที่ แหล่งมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร โบราณสถานอยู่ในพื้นที่แหล่งมรดกโลก ซึ่งมีคูเมืองกั้นอาณาบริเวณชัดเจน การกำกับควบคุมการดำเนินการโดยมีกำหนดการปิด – เปิดที่ชัดเจน ซึ่งจะช่วยในเรื่องของการรักษาความปลอดภัยในระดับหนึ่ง ดังนั้น ในส่วนพื้นที่แหล่งมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร จึงพบว่า ในรายละเอียดความคิดเห็น และความพอใจต่อศักยภาพในการจัดการเกี่ยวระบบการปิด – เปิดแหล่งสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ การอนุรักษ์แหล่ง ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.6 สำหรับการจัดการพื้นที่ พบว่า ศักยภาพในการจัดการแหล่งมรดกโลกให้พื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่นได้รับความพอใจเห็นด้วยสูงเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.66 และ 3.64 ทั้งในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร และอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา ตามลำดับ ทั้งนี้ เพราะไม่ว่าพื้นที่สุโขทัย หรืออยุธยา ล้วนเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นมายาวนานพืชพันธุ์ต้นไม้ซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมก็มีอายุยาวนาน และได้รับการอนุรักษ์ดูแล ทำให้เติบโตร่มรื่นไปด้วย รองลงมา ได้แก่ ศักยภาพการจัดการเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคม และพื้นที่จอดรถที่ให้ความสะดวก พบว่า ศักยภาพการจัดการทั้ง 2 แหล่ง สูงพอ ๆ กัน

และจากการพิจารณาการจัดการเกี่ยวกับพื้นที่ พบว่า ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร โดยรวม 3 อันดับแรก ไม่แตกต่างกัน เพียงแต่ในพื้นที่อยุธยามีค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับความคิดเห็น และความพอใจต่อศักยภาพในการจัดการเกี่ยวกับเส้นทางคมนาคมที่สูงกว่า ด้วยค่าเฉลี่ย 3.64 ในขณะที่พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ย 3.50 ที่เป็นเช่นนี้เพราะอยุธยามีที่ตั้งไม่ห่างจากกรุงเทพฯ มากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเดินทาง ประกอบกับเส้นทางคมนาคมมีได้หลายเส้นทาง หากเปรียบเทียบกับเส้นทางไปสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร จะพบว่ามีความสะดวกมากกว่ากันเยอะมาก นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงที่หมายได้ภายใน 1 ชั่วโมง ถึงแม้เส้นทางสุโขทัยจะมีเส้นทางเครื่องบินให้เลือก แต่การเดินทางจะต้องใช้รถยนต์ต่อ จึงจะถึงจุดหมายปลายทาง ประกอบกับไม่สามารถตอบสนองลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่หลากหลายได้เหมือนเส้นทางคมนาคมของพื้นที่อยุธยา

นอกจากนั้น จากการศึกษาการจัดการพื้นที่หรือแหล่งในการบริการเกี่ยวกับห้องน้ำ และการให้บริการด้านถังขยะ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ศักยภาพการจัดการ ในประเด็นดังกล่าว พื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร สูงกว่าในพื้นที่ อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา กล่าวคือ การจัดการเกี่ยวกับการให้บริการถังขยะในพื้นที่สุโขทัยฯ มีค่าเฉลี่ย 3.22 แต่ในพื้นที่อยุธยา มีค่าเฉลี่ยเพียง 3.04 การให้บริการเกี่ยวกับห้องน้ำ พื้นที่ สุโขทัยฯ มีศักยภาพด้วยค่าเฉลี่ย 3.19 แต่ในพื้นที่อยุธยา มีค่าเฉลี่ยเพียง 2.93 ทั้งนี้ การให้บริการ ดังกล่าว มีปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า ความรับผิดชอบของหน่วยงาน อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการ การจัดสรรงบประมาณในการกำกับดูแล รวมทั้ง การจัดระบบ ในการให้บริการ ซึ่งล้วนเป็นตัวแปรที่ทำให้ศักยภาพการดำเนินงานมีความแตกต่างกันออกไป ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 การจัดการแหล่งด้านการปกป้องรักษาและการจัดการพื้นที่

การจัดการ ด้านการปกป้องรักษา และด้านพื้นที่	อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา				อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร			
	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ
ปกป้องรักษา								
การอนุรักษ์สภาพแหล่ง	3.50	0.88	มาก	2	3.55	0.90	มาก	2
การจัดเวลาเปิด – ปิด	3.26	0.92	ปานกลาง	3	3.59	0.79	มาก	1
การจัดเจ้าหน้าที่	3.59	2.22	มาก	1	3.39	0.88	ปานกลาง	4
รักษาความปลอดภัย								
ความเชื่อมั่นในระบบ	3.50	0.89	มาก	2	3.43	0.85	มาก	3
ความปลอดภัย								
รวม	3.46	1.23	มาก		3.49	0.86		
จัดการพื้นที่								
สภาพแวดล้อมร่มรื่น	3.64	0.89	มาก	1	3.66	0.81	มาก	1
ตำแหน่งพื้นที่จอดรถ	3.38	0.90	ปานกลาง	2	3.45	0.86	มาก	3
เส้นทางคมนาคม	3.64	0.74	มาก	1	3.50	0.88	มาก	2
บริการรถสาธารณะ	3.37	0.87	ปานกลาง	3	3.32	0.95	ปานกลาง	4
บริการด้านถังขยะ	3.04	1.01	ปานกลาง	4	3.22	1.01	ปานกลาง	5
บริการด้านห้องน้ำ	2.93	1.01	ปานกลาง	5	3.19	1.00	ปานกลาง	6
รวม	3.33	0.9	ปานกลาง		3.39	0.92	ปานกลาง	

ส่วนรายละเอียดการจัดการเพื่อให้เกิดส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ทั้งแหล่งมรดกโลก ทั้งอยุธยา และสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร พบว่า นักท่องเที่ยว เห็นว่า ศักยภาพ การจัดการในด้านการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ในส่วนต่าง ๆ สูงกว่าส่วนอื่น ๆ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.43 สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และค่าเฉลี่ย 3.45 สำหรับอุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา เหตุที่เป็นอย่างนี้ เพราะนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกิจกรรมมีส่วนร่วมจากพนักงาน โดยตรง และเห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าการจัดการในส่วนอื่น ๆ รองลงมา ได้แก่ ศักยภาพ การจัดการการมีส่วนร่วมในการเป็นภาคีท้องถิ่น ทั้งสองแหล่งมีจำนวนพอ ๆ กัน ด้วยค่าเฉลี่ย 3.32 ในสุโขทัย และ 3.35 ในอยุธยา ที่เป็นอย่างนี้ เพราะภาคีท้องถิ่น เป็นประเด็นสำคัญที่ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องใส่ใจ เพราะเป็นส่วนที่มีผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง และลำดับถัดมา พบว่า แหล่งมรดกโลกอยุธยา นักท่องเที่ยว มองว่า ชุมชนมีส่วนร่วม ในเรื่องของการมีส่วนในการบริการอาหาร ในขณะที่แหล่งมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะอยุธยา เป็นเมืองเปิดพื้นที่โบราณสถาน หรือแหล่งมรดกโลก การประกอบอาชีพสามารถดำเนินการร้านค้า ในพื้นที่มรดกโลก ในขณะที่ สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร เป็นเมืองปิด มีเวลาในการปิด – เปิดให้ประชาชน และนักท่องเที่ยวเข้าไปภายในบริเวณที่แน่นอน มีกติกาต่าง ๆ ที่ทำให้ยาก กับการประกอบกรรณาร้านอาหารในแหล่งมรดกโลก จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในอุทยาน ประวัติศาสตร์ก็ต่อเมื่อมีกิจกรรมที่ทางโบราณสถานจัดขึ้นเท่านั้น ดังแสดงรายละเอียด ในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 การจัดการด้านการมีส่วนร่วม

การจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม	อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา				อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร			
	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ
การมีทัศนคติที่ถูกต้อง	3.32	0.92	ปานกลาง	2	3.35	0.96	ปานกลาง	2
การบริการของเจ้าหน้าที่	3.43	0.92	มาก	1	3.45	0.87	มาก	1
การจัดกิจกรรม โดยมีคนที่ถูกต้องเข้าร่วม	3.31	0.93	ปานกลาง	3	3.23	0.91	ปานกลาง	4
การบริการ และการต้อนรับ ของคนในท้องถิ่น	3.29	0.96	ปานกลาง	4	3.15	0.89	ปานกลาง	5
การมีส่วนร่วมในการบริการ อาหารและเครื่องดื่ม	3.27	0.89	ปานกลาง	5	3.32	2.29	ปานกลาง	3
รวม	3.32	0.92	ปานกลาง		3.30	1.8	ปานกลาง	

สำหรับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการเพื่อการพัฒนาแหล่ง
สู่การท่องเที่ยวในประเด็นต่าง ๆ เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ศักยภาพในการจัดการ
เกี่ยวกับเอกสารที่ใช้เพื่อการเผยแพร่ให้กับนักท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์
อยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ด้วยค่าเฉลี่ย 3.44
และ 3.50 ตามลำดับ ทั้งนี้ เพราะเอกสารในการเผยแพร่ถือเป็นวิธีการในการให้ข้อมูล
กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่ง เช่นเดียวกันกับศักยภาพในการจัดการแผนผังที่บ่งบอกตำแหน่งที่ตั้ง
ของจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ในแหล่งนั้น ๆ เปรียบเหมือนหน้าต่างที่นำเข้าสู่แหล่ง ซึ่งนักท่องเที่ยว
เห็นว่าเป็นศักยภาพรองลงมา โดยศักยภาพในการให้บริการเกี่ยวแผนผังของแหล่งท่องเที่ยว
กล่าวคือ อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา มีค่าเฉลี่ย 3.39 และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย –
ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร มีค่าเฉลี่ย 3.47 ทั้งนี้ เพราะการให้บริการแผนผังสำหรับอุทยาน
ที่เป็นอุทยานเปิดสามารถดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรม สามารถกระทำได้ดีกว่าอุทยานเปิด

และถ้าพิจารณาข้อมูลโดยละเอียด ในตารางที่ 4.8 จะเห็นว่า การจัดการ
ในบางประเด็นที่การแปลความอยู่ในระดับเดียวกัน เช่น ศักยภาพในการให้บริการรถราง
กับศักยภาพการจัดการในการให้บริการรถจักรยานในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา
ซึ่งมีศักยภาพในระดับปานกลางทั้ง 2 ประเด็น แต่เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย จะเห็นว่า บริการรถราง
มีศักยภาพที่ค่าเฉลี่ย 3.23 และอยู่ในอันดับที่ 5 ในขณะที่การจัดการให้บริการรถจักรยาน

มีค่าเฉลี่ย 3.02 และอยู่ในอันดับ 8 ที่เป็นแบบนี้ เพราะในพื้นที่อยุธยา ศักยภาพในการให้บริการจัดการในการบริการรถราง สามารถดำเนินการที่ดีกว่าการจัดการบริการด้วยรถจักรยาน ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่เปิด บริเวณรอบอุทยาน การสัญจรมีรถหลาย ๆ ประเภท ซึ่งต่างจากการจัดการในพื้นที่แหล่งมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร ซึ่งนักท่องเที่ยวมองว่า ศักยภาพในการจัดการในการบริการรถจักรยานสูงกว่าศักยภาพในการจัดการให้บริการรถราง

นอกจากนั้น สิ่งที่นักท่องเที่ยวมองว่า ศักยภาพในการจัดการที่ควรปรับปรุง คือ การให้บริการหูกึ่งข้อมูล ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร และการบริการเกี่ยวกับวีดีทัศน์เป็นประเด็นที่จะต้องปรับปรุงในลำดับถัดมา สำหรับพื้นที่มรดกโลกอยุธยา สำหรับเมืองมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร สิ่งที่ต้องปรับแก้ไขรองลงมา คือ การจัดการในการดูแลจากหน่วยงานในภาครัฐ ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 การจัดการเพื่อพัฒนาแหล่งสู่การท่องเที่ยว

การจัดการแหล่ง เพื่อการพัฒนา	อุทยานประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา				อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร			
	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ	$\bar{x}$	SD	แปลความ	อันดับ
การจัดการเอกสาร เพื่อเผยแพร่	3.44	0.98	มาก	1	3.50	0.93	มาก	1
การบริการ ด้านการประชาสัมพันธ์	3.37	0.94	ปานกลาง	3	3.34	0.92	ปานกลาง	5
การจัดบริการรถราง	3.23	1.06	ปานกลาง	5	3.31	1.02	ปานกลาง	6
การจัดบริการรถจักรยาน	3.02	1.04	ปานกลาง	8	3.37	1.01	ปานกลาง	4
การให้บริการหูกึ่งข้อมูล	2.79	1.09	ปานกลาง	10	2.84	1.07	ปานกลาง	10
การให้บริการวีดีทัศน์	2.96	1.07	ปานกลาง	9	3.17	1.05	ปานกลาง	7
การให้บริการศูนย์ข้อมูล	3.31	0.93	ปานกลาง	4	3.42	0.94	มาก	3
การบริการแผนผังของแหล่ง	3.39	0.89	ปานกลาง	2	3.47	0.87	มาก	2
การพัฒนาตามนโยบายรัฐ	3.13	1.10	ปานกลาง	6	3.12	1.06	ปานกลาง	8
การดูแลจากหน่วยงานภาครัฐ	3.08	1.12	ปานกลาง	7	3.08	1.08	ปานกลาง	9
รวม	3.17	1.02	ปานกลาง		3.26	0.99	ปานกลาง	

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก

จากการศึกษาคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า นักท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติผู้หญิงกับผู้ชายพอ ๆ กัน ซึ่งมีช่วงอายุส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน คือ 25 – 45 ปี เฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 50 ทั้งชาวไทยและต่างชาติ รองลงมา ได้แก่ กลุ่มที่มีอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี ร้อยละ 30 ทั้งนี้ คนไทยซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ให้ข้อมูลมีอาชีพที่หลากหลาย เฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากในกลุ่มผู้บริหาร ผู้ใช้แรงงาน แม่บ้าน และเกษตรกร รวมทั้ง อื่น ๆ ประมาณกลุ่มละ 5 – 6% จะสูงในกลุ่มผู้เกษียณอายุ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา และค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 24.9, 20.4 และ 12.3 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มผู้บริหาร ผู้ประกอบการ และกลุ่มผู้เกษียณอายุราชการ คิดเป็นร้อยละ 28.1, 32.5, 6.7 ตามลำดับ จากตัวเลขในเรื่องอายุชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวซึ่งเข้ามาเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยทำงานกับกลุ่มที่เข้ามาท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก เพราะต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับมรดกโลก เนื่องจากเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยเรียนและนักศึกษาจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาประกอบกับอาชีพ พบถึงความชัดเจนว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน และเป็นนักเรียนนักศึกษา ซึ่งมีสถานภาพโสดเป็นส่วนใหญ่ คือ มีถึงร้อยละ 56.8 โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่มีการศึกษาจบปริญญาตรีขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 70.7 ในขณะที่นักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยมีเพียง ร้อยละ 55.7 เช่นเดียวกับรายได้ นักท่องเที่ยวชาวไทยมีรายได้ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 20,000 บาท คิดเป็น 63.6 ในขณะที่ต่างชาติส่วนใหญ่สูงกว่า 20,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 76.6 และมากกว่า 50,000 บาท ถึง 40% ทั้งนี้ หากพิจารณารายละเอียด จะเห็นว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากกลุ่มนักเรียน นักศึกษาแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกษียณอายุการจะเป็นผู้เชี่ยวชาญได้ จะต้องมีความรู้ และรายได้อีกระดับหนึ่ง ซึ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ ผลการศึกษาพบถึงความสอดคล้องในประเด็นเหล่านี้ ดังข้อมูลแสดงตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 จำนวนร้อยละคุณลักษณะของนักท่องเที่ยว

คุณลักษณะนักท่องเที่ยว	แหล่งมรดกโลก				รวม	
	ชาวไทย		ชาวต่างชาติ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	356	67.2	140	51.9	496	62.0
ชาย	174	32.8	130	48.1	304	38.0
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี	162	30.6	82	30.4	244	30.5
25 – 34 ปี	168	31.7	112	41.5	280	35.0
35 – 44 ปี	116	21.9	26	9.6	142	17.8
45 – 54 ปี	51	9.6	21	7.8	72	9.0
55 – 64 ปี	23	4.3	23	8.5	46	5.7
64 ปี ขึ้นไป	10	1.9	6	2.2	16	2.0
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
เกษียณ / ผู้ประกอบการ	47	8.9	22	8.1	69	8.6
ผู้เชี่ยวชาญ / ผู้บริหาร	34	6.4	69	25.6	103	12.9
ค้าขาย	65	12.3	5	1.9	70	8.8
ผู้ใช้แรงงาน แม่บ้าน	84	15.8	14	5.2	98	12.2
นักเรียน นักศึกษา	108	20.4	76	28.1	184	23.0
ข้าราชการ / พนักงานรัฐ	132	24.9	18	6.7	150	18.8
อื่น ๆ ครู พนักงานมหาวิทยาลัย	60	11.3	66	24.4	126	15.7
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
โสด	301	56.8	183	67.8	484	60.5
สมรส อยู่ด้วยกัน	221	41.7	81	30.0	302	37.8
หม้าย / หย่าร้าง / แยกกัน	8	1.5	6	2.2	14	1.7
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
ต่ำกว่าปริญญาตรี	235	44.3	79	29.3	314	39.3
ปริญญาตรี	248	46.8	114	42.2	362	45.2
สูงกว่าปริญญาตรี	47	8.9	77	28.5	124	15.5
ต่ำกว่าปริญญาตรี	235	44.3	79	29.3	314	39.3
ปริญญาตรี	248	46.8	114	42.2	362	45.2
สูงกว่าปริญญาตรี	47	8.9	77	28.5	124	15.5
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

คุณลักษณะนักท่องเที่ยว	แหล่งมรดกโลก				รวม	
	ชาวไทย		ชาวต่างชาติ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท	153	28.9	56	20.8	209	26.1
10,001 – 20,000 บาท	184	34.7	34	12.6	218	27.3
20,001 – 30,000 บาท	102	19.3	37	13.7	139	17.4
30,001 – 40,000 บาท	26	4.9	10	3.7	36	4.5
40,001 – 50,000 บาท	34	6.4	26	9.6	60	7.5
50,001 บาท ขึ้นไป	31	5.8	107	39.6	138	17.2
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0

เมื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ให้ข้อมูลกลุ่มนี้ พบว่า ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่เพิ่งเดินทางมาพื้นที่มรดกโลกเป็นครั้งแรก ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยเคยมามากกว่า 1 ครั้ง และพบว่า วิธีการที่ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติใช้ในการเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ ส่วนใหญ่เดินทางด้วยตนเองมากกว่า 70% นอกนั้นเดินทางกับตัวแทนจำหน่ายหรือทัวร์ และในการเดินทางมากกว่า ร้อยละ 78 มีผู้ร่วมเดินทางมาด้วย ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ในการท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลก สำหรับคนไทยแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งนั่นหมายถึง แหล่งมรดกโลกในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวไทยแสดงถึงการมีลักษณะเด่น ดึงความสนใจให้เกิดการเที่ยวซ้ำ เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ถึงแม้จะมีเปอร์เซ็นต์ในการกลับมาเที่ยวซ้ำ คิดเป็น ร้อยละ 27.8 ต่ำกว่ากลุ่มคนไทยที่เที่ยวซ้ำก็จริง เพราะมีปัจจัยหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในเรื่องการเดินทาง คนไทยสามารถเที่ยวซ้ำเป็นเปอร์เซ็นต์สูงกว่า เพราะการเดินทางสามารถทำได้ง่าย และค่าใช้จ่ายไม่มากเหมือนคนต่างชาติ แต่อย่างไรก็ตาม การเที่ยวซ้ำของคนต่างชาติก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความประทับใจจากการมาเที่ยวและกลับมาเที่ยวซ้ำอีก

นอกจากนั้น ข้อมูลบอกให้รู้ว่า รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่มรดกโลก พบว่า ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ล้วนใช้วิธีการเดินทางมาด้วยตนเอง โดยไม่ผ่านบริษัทนำเที่ยว หรือตัวแทนจำหน่าย ซึ่งหากพิจารณาลักษณะการเดินทางกับคุณลักษณะส่วนบุคคลแล้ว จะเห็นว่า มีความสอดคล้องกัน เพราะโดยส่วนใหญ่อยู่ในวัยศึกษาถึงวัยทำงานพอ ๆ กัน ซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการในการสัมผัส และหาประสบการณ์ในการเดินทาง

ประกอบกับสภาพร่างกายมีความพร้อมต่อการเดินทาง ซึ่งต่างกับผู้ที่มีอายุสูง ความคล่องตัวในการเดินทางอาจต้องอาศัยพึ่งพาบริษัทนำเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวซึ่งสูงวัย พบในนักท่องเที่ยวต่างชาติมากกว่าคนไทย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการเดินทาง พบว่า โดยส่วนใหญ่ คนไทยมากกว่า ร้อยละ 90 เดินทางโดยมีผู้ร่วมเดินทางด้วย ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมีถึง ร้อยละ 21 สามารถเดินทางด้วยตนเอง ไม่ต้องมีผู้ร่วมเดินทางที่เป็นอย่างนี้เพราะลักษณะการเลี้ยงดู และลักษณะครอบครัวไทยมีพื้นฐานการเป็นครอบครัวใหญ่ ทำให้พฤติกรรมการเดินทาง ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมการเดินทาง	แหล่งมรดกโลก				รวม	
	ชาวไทย		ชาวต่างชาติ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเดินทางมาแหล่งมรดกโลก						
เพิ่งมาครั้งแรก	175	33.0	195	72.2	370	46.3
เคยมาแล้ว	355	67.0	75	27.8	430	53.7
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
วิธีการเดินทาง						
มาด้วยตนเอง	441	83.2	192	71.1	633	79.1
มากับบริษัทนำเที่ยวหรือตัวแทน จำหน่าย	89	16.8	78	28.9	167	20.9
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
ผู้ร่วมเดินทาง						
ไม่มี	34	6.4	58	21.5	92	11.5
มี	496	93.6	212	78.5	708	88.5
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0

สำหรับพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาท่องเที่ยวทั้งไปและกลับ พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยเดินทางมาด้วยรถยนต์ส่วนตัว คิดเป็น ร้อยละ 68.7 ในขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางโดยรถประจำทางและเครื่องบิน คิดเป็น ร้อยละ 67.4 ที่เป็นอย่างนี้เพราะนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางไกลไม่สามารถนำรถส่วนตัวมาได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของการใช้รถเช่า จะเห็นว่า คนต่างชาติเองก็ยังใช้บริการในส่วนนี้

ต่ำกว่าคนไทย เหตุที่เป็นอย่างนี้ เพราะการใช้บริการรถประจำทาง สามารถทำการวางแผน และคำนวณงบประมาณค่าใช้จ่ายได้ชัดเจน รวมทั้ง ความมั่นใจในความปลอดภัยในการเดินทาง นอกจากนั้น พบว่า พาหนะที่ใช้ในการเดินทางระหว่างพักในพื้นที่แหล่งมรดกโลก เพื่อการเชื่อมต่อ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละจุด พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่ก็ยังคงใช้รถยนต์ส่วนตัว รองลงมา ได้แก่ รถเช่า แต่นักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่ใช้รถประจำทาง รองลงมา ได้แก่ รถเช่า และรถจักรยานพอ ๆ กัน นอกจากนั้น การศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในพื้นที่แหล่งมรดกโลก สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนใหญ่จะพักค้างแรมที่โรงแรม คิดเป็น ร้อยละ 63.4 ในขณะที่นักท่องเที่ยวไทยโดยส่วนใหญ่การพักโรงแรมกับอาศัยบ้านเพื่อนและญาติ มีจำนวนพอ ๆ กัน กล่าวคือ พักโรงแรม คิดเป็น ร้อยละ 40.0 พักบ้านเพื่อน / ญาติ ร้อยละ 32.5 ทั้งนี้ เพราะลักษณะคนไทยมีจำนวนไม่น้อย มักท่องเที่ยวในสถานที่ที่คนรู้จักคุ้นเคยหรือมีญาติ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่ยังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง เพื่อใช้เป็นที่พักพิง เป็นการลดต้นทุน ในการเดินทาง ซึ่งแตกต่างจากคนต่างชาติที่มีความอิสระในการเดินทาง ประกอบกับรายได้ ของคนต่างชาติเอื้อต่อการใช้จ่าย เพื่อพักผ่อน ชิมชั้บวัฒนธรรม วิถีชีวิตอย่างแท้จริง และถ้ารายได้ต่ำก็จะใช้วิธีการพักในสถานที่ราคาถูก เช่น เกสต์เฮ้าท์

ส่วนกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้าร่วมในช่วงที่เดินทางเข้ามาในแหล่งมรดกโลก พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมร่วมกิจกรรมการไหว้พระ ปฏิบัติธรรม คิดเป็น ร้อยละ 77.9 เพราะคนไทยจะได้รับการหล่อหลอมในเรื่องความเชื่อเกี่ยวโบราณสถาน และบรรษณบุรุษ รวมทั้ง บาปบุญคุณโทษ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติมีกิจกรรมในการชมโบราณสถาน คิดเป็น ร้อยละ 78.5 ส่วนการจองห้องพักนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีการจองด้วยตนเอง และการเข้าถึงข้อมูล ของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ใช้สื่อ Internet และสื่อสิ่งพิมพ์ สำหรับ พฤติกรรมการเลือกซื้อกิจกรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกซื้อจากผู้ประกอบการโดยตรง ดังแสดงในตารางที่ 4.11 – 4.12

ตารางที่ 4. 11 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการเดินทางของนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมการเดินทาง	แหล่งมรดกโลก				รวม	
	ชาวไทย		ชาวต่างชาติ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เครื่องบิน	2	0.4	82	30.4	84	10.5
รถประจำทาง	53	10.0	100	37.0	153	19.1
รถเช่า	101	19.1	47	17.4	148	18.5
รถส่วนตัว	364	68.7	18	6.7	382	47.8
เรือ	-	-	-	-	-	-
อื่น ๆ เช่น รถไฟ รถบริษัท ฯลฯ	10	1.8	23	8.5	33	4.1
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
โฮมสเตย์	16	3.0	12	4.4	28	3.5
โรงแรม	212	40.0	171	63.4	383	47.9
รีสอร์ท	102	19.3	15	5.6	117	14.6
บังกะโล	6	1.1	24	8.9	30	3.8
บ้านเพื่อน / ญาติ	172	32.5	12	4.4	184	23.0
อื่น ๆ เช่น วัด	22	4.1	36	13.3	58	7.2
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0

นอกจากนั้น พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในพื้นที่แหล่งมรดกโลก 1 – 2 วัน สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย คิดเป็น ร้อยละ 75.8 สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยรวม มากกว่า 3 วัน ขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 68.1 โดยทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ สื่อ Internet มีบทบาทในการเข้าถึงข้อมูลมากที่สุด รองลงมา สำหรับต่างชาติ ตัวแทนจำหน่าย และสื่อสิ่งพิมพ์ มีบทบาทพอ ๆ กัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวไทย การบอกต่อจากเพื่อน ๆ มีความสำคัญมาก ดังแสดงในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4. 12 จำนวนและร้อยละของนักท่องเที่ยวในการเข้าร่วมกิจกรรม

พฤติกรรมกรเข้าร่วมกิจกรรม	แหล่งมรดกโลก				รวม (N = 800)	
	ชาวไทย (N = 530)		ชาวต่างชาติ (N = 270)		จำนวน	ร้อยละ
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
รับประทานอาหาร	513	96.8	212	78.5	725	90.6
ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม	413	77.9	131	48.5	544	68.0
ชมโบราณสถาน	452	85.3	212	78.5	664	83.0
ชมการแสดง แสง สี เสียง	181	34.2	58	21.5	239	29.9
ชมนิทรรศการ / พิพิธภัณฑ์	303	57.2	113	41.9	416	52.0
ศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์	262	49.4	119	44.1	381	47.6
เที่ยวชมตลาดน้ำ	250	47.2	90	33.3	340	42.5
นั่งช้างเที่ยวรอบเมือง	192	36.2	77	28.5	269	33.6
ช้อปปีง	334	63.0	129	47.8	463	57.9
อื่น ๆ เช่น นั่งเรือ	31	5.9	21	7.8	52	6.5
ระยะเวลาในการท่องเที่ยว						
1 – 2 วัน	402	75.9	86	31.9	488	61.0
3 – 4 วัน	105	19.8	83	30.7	188	23.5
5 วัน ขึ้นไป	23	4.3	101	37.4	124	15.5
รวม	530	100.0	270	100.0	800	100.0
แหล่งในการศึกษาข้อมูลเพื่อเดินทาง						
ตัวแทนจำหน่าย	72	13.6	66	24.4	138	17.3
Internet	169	31.9	109	40.4	278	34.8
สื่อสิ่งพิมพ์	162	30.6	71	26.3	233	29.1
วิทยุ โทรทัศน์	122	23.0	12	4.4	134	16.8
เพื่อน การบอกต่อ	238	44.9	57	21.11	295	36.9
อื่น ๆ	18	3.4	49	18.15	67	8.4

ในการเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่า 81% ของนักท่องเที่ยวไม่มีปัญหาใด ๆ ส่วนที่มีปัญหา ประมาณ 19% และพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสภาพอากาศที่แปรปรวน และการให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้ง การคุกคามจากพ่อค้า แม่ค้า และการให้บริการสินค้าที่มีราคาแพง

นักท่องเที่ยวที่ประสบปัญหาในการเดินทางเข้ามาแหล่งมรดกโลกส่วนใหญ่เป็นคนไทยมากกว่าต่างชาติ กล่าวคือ เป็นคนไทย ร้อยละ 22.8 คนต่างชาติ ร้อยละ 12.6 และปัญหาที่ประสบเหมือนกัน คือ ส่วนใหญ่ในเรื่องของแพงบ สำหรับคนไทย รองลงมา ได้แก่ การคุกคามจากพ่อค้า / แม่ค้า การสอบถาม และการให้ข้อมูล ตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ รองลงมา ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร ความไม่ปลอดภัยจากการขโมยทรัพย์สิน / อาชญากรรม และการบริการของรถรับจ้าง ตามลำดับ ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ปัญหาในการเดินทางมาแหล่งท่องเที่ยว

ปัญหาในการเดินทาง	แหล่งมรดกโลก				รวม	
	ชาวไทย (N = 530)		ชาวต่างชาติ (N = 270)		(N = 800)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเดินทางมีปัญหา						
ไม่มี	409	77.2	236	87.4	645	80.6
มี ด้าน	121	22.8	34	12.6	155	19.4
- ราคาสินค้าบริการแพง	42	22.7	14	26.9	56	23.6
- ความไม่ปลอดภัย	13	7.1	9	17.3	22	9.3
จากอาชญากรรม / ขโมยทรัพย์สิน						
- มลพิษจากขยะ / น้ำเสีย	20	10.8	4	7.7	24	10.1
- การได้ข้อมูลข่าวสาร	24	13.0	10	19.2	34	14.4
- สภาพอากาศ	33	17.8	5	9.6	38	16.0
- การบริการรถรับจ้าง	20	10.8	6	11.6	26	11.0
- การคุกคามจากพ่อค้าแม่ค้า	33	17.8	4	7.7	37	15.6
รวม	185	100.0	52	100.0	237	100.0

นอกจากนั้น จากการตรวจสอบในเรื่องความพึงพอใจคุ่มค่า พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ทั้งชาวไทยและต่างชาติ มองว่า ในอนาคตจะแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลกเพิ่มขึ้น โดยนักท่องเที่ยวชาวไทย บอกว่า หากมีโอกาสอยากจะกลับมาเที่ยวในแหล่งมรดกโลกอีก เพราะมีความรู้สึกคุ่มค่ากับเงินที่จ่ายไป เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มองว่า จะแนะนำคนอื่น แล้วตนเองก็รู้สึกพอใจกับการท่องเที่ยวในแหล่งมรดกโลก หากมีโอกาสก็จะกลับมาเที่ยวอีก

ในด้านปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมในการเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลก 7 ด้าน กล่าวคือ 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านราคา 3) ด้านช่องทาง

การจำหน่าย หรือช่องทางในการให้บริการ 4) ด้านการส่งเสริมการจำหน่าย 5) ด้านการมีส่วนร่วมทางธุรกิจ 6) ด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว 7) ด้านสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยค่าเฉลี่ย 4.09 ทั้งนี้ ในรายละเอียด พบว่า นักท่องเที่ยวต่างชาติให้ความสนใจในด้านสถาปัตยกรรมของไทยที่มีความต่างจากที่อื่น รวมทั้ง ในเรื่องความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมา ได้แก่ ช่องทางการให้บริการ และแหล่งท่องเที่ยว เรียงตามลำดับ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยค่าเฉลี่ย 4.48 รองลงมา ได้แก่ สภาพแวดล้อม และช่องทางการให้บริการ ด้วยค่าเฉลี่ย 4.26 และ 4.22 เรียงตามลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยละเอียด จะเห็นว่า ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติก็ตาม พบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเข้ามาท่องเที่ยวในสามอันดับแรก จะเห็นว่าเหมือน ๆ กัน เพียงแต่ลำดับลำดับความสำคัญเท่านั้น กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่ง เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม และเกี่ยวกับช่องทางการให้บริการ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ในการทำการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลก ปัจจัยหลัก ๆ ที่กล่าว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องควรต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ ดังแสดงในตารางที่ 4. 14

ตารางที่ 4.14 ปัจจัยทางการตลาดที่มีส่วนในการตัดสินใจ

ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาด	นักท่องเที่ยวไทย				นักท่องเที่ยวต่างชาติ			
	$\bar{x}$	SD.	แปรผล	อันดับ	$\bar{x}$	SD.	แปรผล	อันดับ
แหล่งท่องเที่ยว	4.48	0.44	เห็นด้วยยิ่ง	1	4.06	0.61	เห็นด้วย	3
ราคา / อัตราค่าบริการ	4.21	0.53	เห็นด้วยยิ่ง	4	4.02	0.66	เห็นด้วย	5
ช่องทางการให้บริการ	4.22	0.56	เห็นด้วยยิ่ง	3	4.07	0.63	เห็นด้วย	2
การส่งเสริมการขาย	4.10	0.62	เห็นด้วย	7	3.74	0.91	เห็นด้วย	7
การมีส่วนร่วมทางธุรกิจ	4.12	0.61	เห็นด้วย	6	3.95	0.79	เห็นด้วย	6
บุคลากรทางการท่องเที่ยว	4.17	0.55	เห็นด้วย	5	4.05	0.72	เห็นด้วย	4
สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว	4.26	0.59	เห็นด้วยยิ่ง	2	4.09	0.63	เห็นด้วย	1

สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยากให้มีการปรับปรุง เพื่อพัฒนาการจัดการสู่การท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ มองว่า สิ่งที่จะต้องปรับปรุงอันดับต้น ๆ ได้แก่ เรื่องป้ายบอกถนนหนทาง, เอกสารที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์, ถนนหนทาง และในเรื่องของความสะอาด ด้วยค่าร้อยละ 22.8, 16.34, 12.10 และ 10.71 ตามลำดับ และเมื่อแจกการพิจารณาเฉพาะเป็นรายกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่า ทั้งในกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติก็ตาม สิ่งที่ต้องการให้หน่วยงาน ซึ่งรับผิดชอบและมีความเกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยวได้มีการปรับปรุงมีลักษณะ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 4 ประเด็นหลัก ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว คือ ป้ายบอกทาง เอกสารที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เรื่องความสะอาด และเรื่องสภาพถนนหนทาง เพียงแต่ในรายละเอียด เปอร์เซนต์ความต้องการมีความแตกต่างกัน อย่างในเรื่องเอกสารที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ รวมทั้ง สภาพถนนหนทาง เปอร์เซนต์ความต้องการนักท่องเที่ยวต่างชาติจะมีสูงกว่า กล่าวคือ อย่างเอกสารที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความต้องการ ร้อยละ 15.6 นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความต้องการร้อยละ 18.10 เป็นต้น เช่นเดียวกัน กับถนนหนทาง ในขณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความต้องการให้ปรับปรุงในเรื่องนี้ ร้อยละ 10.8 นักท่องเที่ยวต่างชาติต้องการให้ปรับปรุง ร้อยละ 15.2 นั้น หมายถึง นักท่องเที่ยวต้องการบริการ ที่มีความชัดเจน และให้ได้มาตรฐาน และมีความสะอาด นอกจากนี้ พบว่า สิ่งที่นักท่องเที่ยว ต่างชาติต้องการให้ปรับปรุงสูงกว่าคนไทย และเป็นเปอร์เซนต์ค่อนข้างสูงเช่นกัน คือ ในเรื่องของยานพาหนะในการเดินทางที่ให้มีความมาตรฐานสากล รวมทั้ง ในเรื่องที่พัก ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 4. 15

ตารางที่ 4.15 สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีการปรับปรุงเพื่อการพัฒนา

สิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ ให้มีการปรับปรุง เพื่อการพัฒนา	แหล่งมรดกโลก				รวม (N = 800)	
	ชาวไทย (N = 530)		ชาวต่างชาติ (N = 270)			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ถนน	116	10.80	67	15.20	183	12.10
ป้ายบอกทาง	248	23.20	89	20.20	337	22.88
ที่พัก	33	3.10	20	4.50	53	3.50
พาหนะในการเดินทาง	56	5.20	45	10.20	101	6.67
เอกสารการประชาสัมพันธ์	167	15.60	80	18.10	247	16.34
การอนุรักษ์ธรรมชาติ	104	9.70	39	8.80	143	9.46
ความสะอาด	115	10.7	47	10.7	162	10.71
สภาพแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว	103	9.60	17	3.90	120	7.94
ความปลอดภัย	67	6.30	21	4.80	88	5.82
ไม่ตรีจิตจากคนในพื้นที่	43	4.00	8	1.80	51	3.37
อื่น ๆ เช่น จำนวน, ความสะอาด, ห้องน้ำ	19	1.80	8	1.80	27	1.78
รวม	1,071	100.00	441	100.00	1,512	100.00

การจัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

การจัดการด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มรดกโลก ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร พบว่าอยู่ในระดับต่ำทุกด้าน ทั้งในด้านการจัดการพื้นที่ การจัดการด้านทรัพยากร ด้านการปกป้องรักษา ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านการศึกษาวิจัย ด้านการเงิน ด้านการให้ความรู้ และด้านการตลาด แต่ภายใต้การมีส่วนร่วมที่ต่ำนั้น พบว่า การมีส่วนร่วมในด้านการเงินต่ำที่สุด รองมา ได้แก่ การมีส่วนร่วมในด้านการศึกษาวิจัย ส่วนการจัดการด้านพื้นที่ถือว่าการมีส่วนร่วมสูงที่สุดด้วยค่าเฉลี่ย 2.41 และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดในแต่ละแหล่ง จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมในแหล่งมรดกโลกสุโขทัย – ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ระดับค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงกว่าในพื้นที่แหล่งมรดกโลกอยุธยาแทบทุกด้าน ซึ่งนั่นหมายถึง ภาพรวมของการมีส่วนร่วม

ในพื้นที่สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร ดีกว่าพื้นที่อุทยานนั่นเอง ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4. 16 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ

การมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ แหล่งมรดกโลกด้านต่าง ๆ	อุทยาน		สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร		รวม		การแปล ความหมาย	อันดับ
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ด้านการจัดการพื้นที่	2.35	1.07	2.47	1.07	2.41	1.07	น้อย	1
ด้านการจัดการทรัพยากร	2.32	1.16	2.31	1.10	2.31	1.13	น้อย	2
ด้านการปกป้องรักษา	2.29	1.12	2.34	1.14	2.31	1.13	น้อย	2
ด้านการใช้ประโยชน์	2.25	1.14	2.33	1.12	2.29	1.13	น้อย	3
ด้านการศึกษาวิจัย	2.16	1.08	2.17	1.03	2.16	1.05	น้อย	6
ด้านการเงิน	1.85	1.10	1.82	1.30	1.83	1.07	น้อย	7
ด้านการให้ความรู้	2.22	1.15	2.21	1.06	2.22	1.11	น้อย	5
ด้านการตลาด	2.22	1.17	2.31	1.09	2.26	1.13	น้อย	4
รวม	2.21	1.05	2.24	0.99	2.23	1.02	น้อย	

ภายใต้การมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน ที่อยู่ในระดับต่ำ พบว่า ในรายละเอียด ประชาชน
ได้มีส่วนร่วมในส่วนต่าง ๆ ดังแสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 รายละเอียดของการมีส่วนร่วม

ประเภท การมีส่วนร่วมหลัก ๆ	รายละเอียด
การจัดการพื้นที่	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่, การได้ร่วมในการปกป้องและสอดส่องดูแล, ช่วยในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม
การจัดการทรัพยากร	การสอดส่องดูแลผู้บุกรุกพื้นที่, แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภัยต่าง ๆ ที่จะมา, การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่
การปกป้องรักษา	การให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเสื่อมสภาพของโบราณสถานให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบ, การร่วมปฏิบัติในการบูรณปฏิสังขรณ์ / ดูแลรักษา ความสะอาด / การกำจัดวัชพืช / สิ่งกีดขวาง / และความปลอดภัย ในอุทยานประวัติศาสตร์
การใช้ประโยชน์	การร่วมปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในอุทยานประวัติศาสตร์, การมีส่วนร่วมในการสังเกตพฤติกรรมของผู้มาใช้ที่ส่งผลกระทบต่ออุทยานประวัติศาสตร์

และจากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับที่ต่ำในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ เพราะโดยส่วนใหญ่เพราะขาดความรู้ความเข้าใจถึงการเป็นมรดกโลกว่า มีบทบาทและความสำคัญอย่างไร ดังข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญได้กล่าวไว้ว่า

“... ลึก ๆ จริง ๆ ฉันก็ไม่ว่ามรดกโลกเป็นอย่างไร รู้แต่ว่าที่นี่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว สมัยก่อนส่วนใหญ่เป็นคนไทย เขามาไหว้พระ เดี่ยวนี้มีคนต่างชาติบ้าง...” EnA

“...การเป็นมรดกโลกแล้วเป็นอย่างไร ? ถ้าคนไม่มีจะกินจะมีประโยชน์อะไร ? เป็นมรดกโลกกับไม่เป็นไม่เห็นมีความต่าง คนเขาเคยอยู่ จะให้เขาออกจากพื้นที่ ถูกต้องแล้วหรือ...” LoA

นอกจากความรู้ความเข้าใจที่ทำให้การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำแล้ว การศึกษายังพบอีกว่า ปัจจัยการมีความรู้สึกร่วม การเป็นเจ้าของ และการรู้สึกหวงแหนมีน้อย ก็เป็นสิ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมต่ำไปด้วย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวว่า

“...เราในฐานะที่เป็นคนของกรมศิลปากร มองเห็นปัญหาอย่างหนึ่งว่า ประชาชนไม่ค่อยรู้ว่า กรมศิลป์เค้าทำอะไร รู้แต่ว่ามันห้ามไปซะทุกอย่างเลย ทำอะไรในเขตพื้นที่ไม่ได้ แล้วกลายเป็นความรู้สึกกลัว ไม่ว่าจะเป็นตัวประชาชน ตัว อบต. และเทศบาล ซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าเขาไม่เข้าใจ แม้ส่วนที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เถอะ ที่จริงเขาเข้าใจผิด เราไม่ได้บอกว่า ห้ามสร้างไอนั้น สร้างไอนี้ เพียงแต่อยากให้อามาดูว่า มันมีผลกระทบต่อพื้นที่ประวัติศาสตร์ตรงนี้หรือเปล่า ถ้าอยู่ในเกณฑ์ก็อนุญาต เวลาพูดกับชาวบ้าน จะบอกว่า กรมศิลป์ไม่ให้สร้าง มันเลยเป็นความรู้สึกกลัวที่มีต่อหน่วยงานกรมศิลป์...” HSi

หากประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ, มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของการเป็นมรดกโลกก็จะเกิดความรู้สึกหวงแหนปกป้องรักษา ทำให้คุณค่าของความเป็นมรดกโลกของมวลงมนุษยชาติตลอดไป และเป็นแหล่งที่สามารถใช้ในการใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ว่า

“...หากชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจ การทำลายโบราณสถาน จะไม่เกิดขึ้น จะเกิดการสร้างสรรค์ การต่อยอดไปในทางที่ดีสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต...” HSi

และเมื่อใดก็ตามที่พื้นที่แหล่งมรดกโลกเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นำไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริงนั้น หมายถึง การสร้างมูลค่าหรือรายได้ให้กับพื้นที่ได้อย่างมาก แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่เราจะต้องมีการจัดการสร้างมูลค่าเพิ่มที่เหมาะสม

การจัดการด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษารายได้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่มรดกโลกเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดรายได้ โดยคณะวิจัยจึงได้ใช้การวิเคราะห์จากมูลค่าผลผลิตมวลรวม (Gross Provincial Products : GPP) เฉพาะภาคบริการของจังหวัด ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถือเป็นตัวแทนของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้ ทั้งนี้ เพื่อแสดงถึงมูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงินอันเกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแทน ซึ่งถือว่ามีความใกล้เคียงกับการศึกษามูลค่าเพิ่มจากวิธีการคำนวณตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตมากที่สุด และสามารถให้คำตอบสำหรับมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดได้

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ทั้งในพื้นที่จังหวัดอยุธยา สุโขทัย - ศรีสขนาลัย - กำแพงเพชร มูลค่าทางเศรษฐกิจก่อนเป็นมรดกโลก และหลังจากขึ้นทะเบียนมรดกโลกไม่ได้มีความแตกต่างกันนัก และที่สำคัญ เศรษฐกิจหลักของจังหวัดที่เพิ่มขึ้นการท่องเที่ยวไม่ได้เป็นตัวหลักแต่มูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นมาจากภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกไม่ได้เป็นประเด็นหลักในการเพิ่มมูลค่าที่เป็นตัวเงินให้กับพื้นที่ก็ตาม แต่การเป็นมรดกโลกทำให้มูลค่าที่ไม่ได้อยู่ในรูปตัวเงินหลาย ๆ ด้าน เช่น ทำให้พื้นที่มีการพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภค, สาธารณูปการที่ดีขึ้น ทำให้พื้นที่มีความสะอาดเป็นระเบียบมากขึ้น

สำหรับมูลค่าเพิ่มที่เป็นตัวเงินภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น คณะวิจัยก็ได้นำตัวเลขมูลค่าผลผลิตมวลรวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาวิเคราะห์เทียบเคียงกับจังหวัดใกล้เคียงที่ไม่ได้เป็นมรดกโลก ซึ่งได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาได้รับการพิจารณาให้เป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2534 ซึ่งมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง อันได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทองแล้ว ถือว่าสูงที่สุด รองลงมา คือ จังหวัดสระบุรี ซึ่งความสอดคล้องกันของ 2 จังหวัดนี้ คือ เป็นจังหวัดที่ได้รับการประกาศจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้เป็นเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน สำหรับตัวเลขมูลค่ารายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.2530 มีมูลค่า เท่ากับ 1,498 ล้านบาท และตัวเลขได้กระโดดขึ้นมากในปี พ.ศ.2531 มีมูลค่า เท่ากับ 1,631 ล้านบาท และได้เติบโตอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่า เท่ากับ 1,770 ล้านบาท มูลค่ารายได้รวมเพิ่มขึ้นมากอีกครั้ง

ในปี พ.ศ.2533 โดยมีมูลค่า เท่ากับ 2,097 ล้านบาท ปี พ.ศ.2534 มีมูลค่า เท่ากับ 2,158 ล้านบาท ปี พ.ศ.2535 มีมูลค่า เท่ากับ 2,135 ล้านบาท ปี พ.ศ.2536 มีมูลค่า เท่ากับ 2,107 ล้านบาท ปี พ.ศ.2537 มีมูลค่า เท่ากับ 2,113 ล้านบาท และตัวเลขเพิ่มขึ้นอย่างมาก ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2538 เป็นต้นไป โดยมูลค่ารายได้รวมของจังหวัด ในปี พ.ศ.2538 เท่ากับ 2,723 ล้านบาท จะเห็นได้ว่า ตัวเลขที่เพิ่มขึ้นของมูลค่ารายได้รวม จะมีลักษณะเพิ่มขึ้น ในช่วงปี พ.ศ.2531 พ.ศ.2533 และ พ.ศ.2538

เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เทียบกับจังหวัดอื่น ๆ จะเห็นว่า ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมานั้น การเติบโตของรายได้ในจังหวัดอยุธยาเริ่มทิ้งห่างจังหวัดใกล้เคียงมากขึ้น สอดคล้องกับการเกิดนิคมอุตสาหกรรมไฮเทค ที่เริ่มก่อตั้ง ในปี พ.ศ.2529 แต่ในช่วงปีนี้ มูลค่ารายได้รวมไม่ได้โดดเด่นมากนัก แต่ต่อมา ในปี พ.ศ.2531 ที่นิคมอุตสาหกรรมโรจนะเริ่มก่อตั้งขึ้น และเปิดดำเนินงานเฟสแรก ในปี พ.ศ.2532 ประกอบกับนิคมอุตสาหกรรมบางปะอินก็เริ่มก่อตั้ง ในปี พ.ศ.2532 เช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า การเติบโตของรายได้ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มสูงแตกต่างจากจังหวัดใกล้เคียง เพิ่มมากขึ้น จนกระทั่ง ในปี พ.ศ.2537 เริ่มมีการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมสหรัตนนคร และนิคมอุตสาหกรรมโรจนะเริ่มเอาหุ้นเข้าตลาดหลักทรัพย์เพื่อระดมทุนขยายกิจการ ในปี พ.ศ.2538 โดยเจ้าของทุนนั้นมีตระกูลวานิชบุตร ซึ่งเป็นคนไทยและกลุ่มซุมิโตมิ จากประเทศ ญี่ปุ่น ทำให้มีเม็ดเงินมหาศาลเข้ามาลงทุนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมถึง บริษัทญี่ปุ่น คือ บริษัท เอ็น เอ็ม บี ไทย จำกัด ซึ่งปัจจุบันได้รวม 7 บริษัท ในเครือมินิแบ ประเทศไทยเข้าด้วยกัน ภายใต้ชื่อใหม่ว่า “เอ็นเอ็มบี – มินิแบ ไทย จำกัด” ซึ่งเป็นบริษัทผลิตชิ้นส่วน และอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์ชั้นนำของโลกที่ได้เข้ามาขยายการลงทุนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัด ลพบุรี จะเห็นได้จากรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเติบโตอย่างก้าวกระโดดในทันที และแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด โดยจังหวัดใกล้เคียง และมีความเชื่อมโยงกับจังหวัด พระนครศรีอยุธยา อย่างเช่น จังหวัดลพบุรี และจังหวัดสระบุรี ก็จะเติบโตไปในทิศทางเดียวกัน ด้วย ดังภาพที่ 4.1

SERVICE SECTOR AT CONSTANT 1988 PRICES

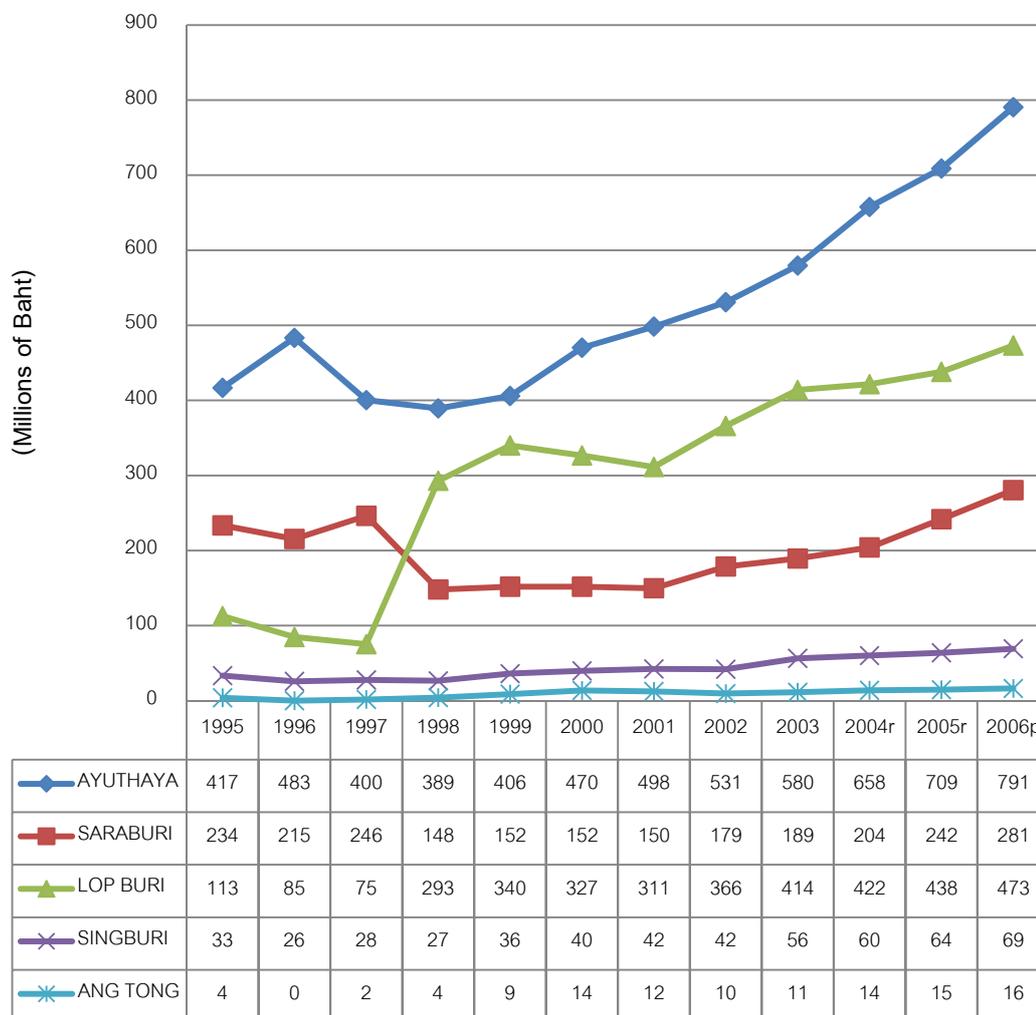

ภาพที่ 4.1 แนวโน้มของมูลค่าผลผลิตมวลรวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัด
ใกล้เคียง ในปี พ.ศ.2524 – 2540

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หากทำการวิเคราะห์มูลค่าผลผลิตมวลรวมของกลุ่มโรงแรมและที่พัก รวมกับ
กลุ่มภัตตาคารและร้านอาหารในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันน่าจะเป็นส่วนที่ได้รับ
การกระจายรายได้อันเป็นผลสืบเนื่องจากนักท่องเที่ยว โดยเป็นข้อมูลที่เก็บ ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2539 –
2549 จะเป็นดังภาพที่ 4.2

Hotels and Restaurants at Constant 1988 Prices

ภาพที่ 4.2 แนวโน้มของมูลค่าผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียง ในปี พ.ศ.2539 – 2549

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

และเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของผลผลิตมวลรวมเฉพาะภาคบริการต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัด กับสัดส่วนของผลผลิตมวลรวมเฉพาะภาคการผลิตต่อผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ให้เห็นถึงแนวโน้มของมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียง อันได้แก่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัด

สิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง ในปี พ.ศ.2539 - 2549 จากกราฟ คณะวิจัยได้ใช้ข้อมูลมูลค่า รายได้รวมรายจังหวัดที่รวมในส่วนของกลุ่มธุรกิจโรงแรมและที่พัก และกลุ่มธุรกิจภัตตาคาร และร้านอาหารมาวิเคราะห์ เนื่องจากพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นข้อมูลที่แยกออกมาอย่างชัดเจน และสามารถบอกให้ทราบถึงผลจากการเป็นเมืองท่องเที่ยวได้ ผลการศึกษา พบว่า มูลค่า รายได้รวมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสูงที่สุด เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ โดยมูลค่าผลผลิตรวม ได้ลดลงช่วงหนึ่ง ในช่วง ปี พ.ศ.2540 - 2541 ซึ่งเป็นปีที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เกิดวิกฤติการณ์ “ต้มยำกุ้ง” กลุ่มธุรกิจเหล่านี้ จึงได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตามไปด้วย แต่หลังจากนั้น ในปี พ.ศ.2542 เป็นต้นไป มูลค่ารายได้รวมก็ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เป็นผลมาจากนโยบาย ส่งเสริมการท่องเที่ยว ปี 2541 คือ นโยบายอเมซซิ่งไทยแลนด์ และหลังจากนั้น ภาครัฐ ก็ได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และคาดหวังรายได้ จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย หากจะพิจารณาว่า การเติบโต ของรายได้รวมนี้ เป็นผลจากการประชาสัมพันธ์การเป็นเมืองมรดกโลกหรือไม่นั้น ได้รับคำตอบ จากพยานิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่า

“...อยุธยาไม่ได้ขายความเป็นเมืองมรดกโลก จุดขายของอยุธยา คือ ความเป็นเมืองเก่า เป็นเมืองโบราณอยู่ก่อนแล้ว เป็นเมือง ประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวมาเที่ยวที่นี่ เพราะอยากมาเที่ยววัด การเป็นมรดกโลกก็แค่ช่วยเพิ่มจุดขายขึ้นมาเท่านั้น...” Come.A

นอกจากนี้ ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานสรรพากรจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ได้ให้ข้อมูลว่า

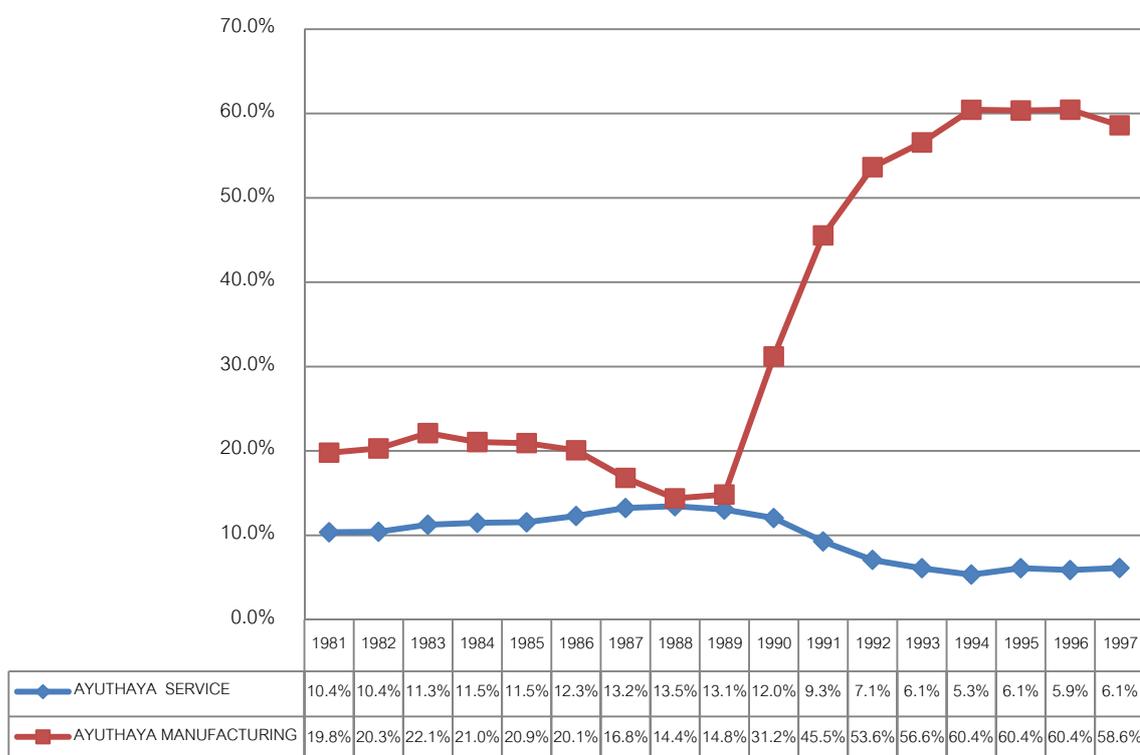
“...รายได้ของโรงแรมที่นี่ ส่วนใหญ่มาจากการสัมมนามากกว่ากรุ๊ปทัวร์ ในส่วนของท่องเที่ยวจริง ๆ เป็นเบี่ยหัวแตก นักท่องเที่ยวที่มาส่วนใหญ่ ก็จะไปไหว้พระ อย่ามาหวังนักท่องเที่ยวต่างชาติมา ถ้ามาเค้าก็จะนอน เกสต์เฮ้าส์มากกว่านอนโรงแรม...” Cust.A

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลนี้บอกเฉพาะเพียงกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เท่านั้น แต่จากการสังเกต พบว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนิคมอุตสาหกรรมอยู่ถึง 4 แห่ง

จึงยังสรุปไม่ได้ว่า มูลค่าเพิ่มที่ได้จากกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวจะเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ

จากนั้น คณะวิจัยก็ทำการศึกษาเปรียบเทียบสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัด กับสัดส่วนของรายได้รวมเฉพาะภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาเป็นดังภาพที่ 4.3

AYUTHAYA Manufacturing sector per GPP vs Service sector per GPP

ภาพที่ 4.3 แนวโน้มของสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.2524 – 2540

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากภาพ แสดงแนวโน้มของสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการและภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.2524 – 2540 พิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า สัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคการผลิตต่อรายได้รวมรายจังหวัดสูงกว่าสัดส่วน

มูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมรายจังหวัดมาโดยตลอด และจะเห็นการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของภาคการผลิต ในปี พ.ศ.2533 เป็นต้นไป ซึ่งการเติบโตของภาคการผลิตนี้มีสาเหตุเพราะการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมที่มีอย่างต่อเนื่อง หากจะพิจารณาเฉพาะสัดส่วนมูลค่ารายได้รวมภาคบริการต่อรายได้รวมของจังหวัด ก็พบว่า มูลค่าผลผลิตภาคบริการในช่วงปีดังกล่าว มีมูลค่าสูงสุดแค่เพียง ร้อยละ 13.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด ซึ่งถือว่ามียุคค่าที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับภาคการผลิต และเมื่อพิจารณาดารายรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ภาคผนวก) ก็จะเห็นถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งจากตาราง จะพบว่า การเติบโตของเศรษฐกิจภายในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถูกขับเคลื่อนจากภาคการผลิต กล่าวคือ จากการที่พระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าจากการเป็นเมืองมรดกโลก

ซึ่งการวิเคราะห์ของสุทธิชัย – กำแพงเพชร ก็มีลักษณะเดียวกัน (ภาคผนวก)

จากการวิเคราะห์เหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา พบว่า หลังจาก ปี พ.ศ.2534 ซึ่งเป็นปีที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลก จนกระทั่ง ปี พ.ศ.2539 ธุรกิจภาคบริการจึงได้กระเตื้องขึ้นเล็กน้อย ซึ่งในช่วงปีนั้นเริ่มมีสัญญาณเตือนถึงภาวะฟองสบู่แตกแล้ว แต่กลุ่มธุรกิจบริการนี้ยังไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะจำนวนนักท่องเที่ยวที่เริ่มลดลง ดังนั้นมูลค่ารายได้รวมภาคบริการที่ได้นี้ น่าจะเกิดจากธุรกิจที่เป็นสินค้าจำเป็น ซึ่งโดยภาพรวมหากพิจารณาจากตารางมูลค่ารายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดสุโขทัยจะเห็นถึงโครงสร้างการผลิตว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดนี้ขับเคลื่อนโดยภาคเกษตร และภาคการค้าส่งและค้าปลีกเป็นหลัก

สำหรับรายได้ที่เพิ่มขึ้นภายในจังหวัดกำแพงเพชรก็เช่นกัน เกิดจากภาคการผลิตมากกว่าภาคบริการ และหากจะพิจารณาจากตารางรายได้รวมรายจังหวัดของจังหวัดกำแพงเพชร ก็จะเห็นถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจว่า การเติบโตของเศรษฐกิจที่นี้อาศัยภาคเกษตรกรรมภาคเหมืองแร่และถ่านหิน และภาคการค้าส่งและค้าปลีก เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในจังหวัดมากกว่าภาคบริการ

นอกจากนั้น ในภาพรวม พบว่า การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกโลกมีปัญหาในการจัดการหลาย ๆ ประเด็น ดังนี้

- 1) ความต่อเนื่องในการบริหาร
- 2) ขาดการประสานงานที่ดี
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เปิดใจ

- 4) ขาดการจัดทำแผนแม่บทร่วมกัน
- 5) การสร้างความรู้ความเข้าใจกับชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
- 6) ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ
- 7) ขาดความซ้ำซ้อนของข้อมูล
- 8) ขาดเอกภาพในการบริหารที่มีความชัดเจน ทั้งบทบาท กำลังคน

และงบประมาณ

ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการที่จะทำให้มีความยั่งยืนของการเป็นมรดกโลก และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องช่วยกัน ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข และใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อการบริหารงานที่เกิดประสิทธิภาพต่อไป

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก

การจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องเป็นการจัดการที่ไม่ส่งผลกระทบต่อหรือทำลายโบราณสถาน และประเพณีวัฒนธรรม ในรูปแบบใดก็ตาม โดยการจัดการจะต้องมีการวางแผนกำหนดนโยบายที่ชัดเจน สอดคล้อง กับความคิดเห็นของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่าย ทั้งคนในท้องถิ่น ผู้ที่รับผิดชอบในหน่วยงาน ต่าง ๆ นอกจากนี้ จะต้องให้ความรู้ และสื่อความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกโลก และการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมแก่คนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อท้องถิ่น เป็นการสร้างความประทับใจ สร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ซึ่งผลการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของการจัดการท่องเที่ยว ในเมืองมรดกโลกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาศักยภาพจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ด้านการจัดการแหล่ง

จากการศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่ง จะมีศักยภาพในการจัดการ ทางด้านการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนนั้น ต้องบริหารให้ครบองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วย การดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมประกอบสำหรับการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวก แม้กระทั่งเรื่องของที่พัก โดยพบว่า อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย –

ศรีสัชชาลัย และกำแพงเพชร มีจุดเด่นเรื่องความดั้งเดิม หรือความแท้ (Authenticity) ของแหล่งท่องเที่ยว และความเป็นชนบทหรือการที่ตั้งอยู่ในเขตหรือย่านเมืองเก่า หรือการตั้งห่างไกลจากแหล่งชุมชนเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ส่วนกรณีของอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา นั้น มีศักยภาพอยู่ที่การเป็นเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ และสืบเนื่องมาจนถึงรัตนโกสินทร์ และโบราณสถานเหล่านั้นล้วนแต่แลดูมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง ลักษณะการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกหรือโบราณสถานของไทยมักควบคู่ไปกับการเชื่อทางศาสนา นอกเหนือจากการซึมซับในความเก่าแก่ของโบราณสถาน และเพื่อการแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ง่ายต่อการเดินทางอีกด้วย

แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของควรต้องมีการอนุรักษ์ปกป้องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอันเกิดจากตัวเมืองขยาย จากการประกอบกิจการที่มีลักษณะโตขึ้น หรือจากการที่จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ฯลฯ เพื่อคงไว้ซึ่งความเป็นเมืองมรดกที่ล้ำค่า สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวสืบไป เพราะการที่ชุมชนอยู่ร่วมกับโบราณสถาน อย่างกรณีอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา การดำเนินชีวิตของผู้คนมีกิจกรรมมากมายภายใต้การขาดความเป็นระเบียบ มีการรุกรานพื้นที่และทรัพยากรที่เป็นมรดกโลก แต่กรณีโบราณสถานของกลุ่มสุโขทัย – ศรีสัชชาลัย – กำแพงเพชรนั้น โบราณสถานจะแยกออกไปจากชุมชน การบริหารจัดการในการปกป้องรักษา การจัดการทรัพยากรที่เป็นโบราณสถาน สามารถกระทำได้ชัดเจนมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม การปกป้องรักษาเกี่ยวกับแนวเขตก็เป็นปัญหาเช่นเดียวกัน เพียงแต่คนละรูปแบบและความรุนแรงต่างกันไปพื้นที่อยุธยา กรณีอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชชาลัย มีลักษณะการบุกรุกเพื่อใช้พื้นที่ในการทำมาหากินทางการเกษตร ในขณะที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา มีปัญหาเรื่องการใช้พื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจ เช่น การรุกรานของร้านค้า เป็นที่น่าสังเกตว่า อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ประสบปัญหาเรื่องนี้น้อยที่สุด หรือแทบไม่มีเลย

สำหรับปัญหาด้านการจัดแหล่งท่องเที่ยว นั้น พบว่า การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่มรดกโลกเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลมากกว่าคนในชุมชน ทั้งในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชชาลัย – กำแพงเพชร และกลุ่มอุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา โดยพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ และโบราณสถาน เป็นเรื่องของกรมศิลปากรในการบริหารจัดการ ดูแลรักษา พัฒนาให้คงอยู่ในสภาพเดิม ในขณะที่เรื่องของคนในชุมชน ชาวบ้าน ความสะอาด การจัดการขยะสาธารณสุขปศุสัตว์ เป็นเรื่องของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเทศบาล องค์การ

บริหารส่วนตำบล หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด จะทำหน้าที่ดูแล สำหรับเรื่องความปลอดภัย เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนการประชาสัมพันธ์ การตลาดในการชักจูงผู้คน นักท่องเที่ยว ให้มีโอกาสได้เข้ามาสัมผัสความงดงาม ศิลปะ วัฒนธรรม และความยิ่งใหญ่ที่ซ่อนตัว อยู่ในโบราณสถาน เป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวไทย เป็นต้น ซึ่งก็พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาท มากกว่าประชาคมในท้องถิ่นอยู่อย่างมาก แต่หากแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ จะเป็นการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ หวงแหน ปกป้องรักษาแหล่งท่องเที่ยวในเมืองมรดกโลก ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การจัดการแหล่งเพื่อการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็น ในการให้ความสนใจในการรณรงค์ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วม จากการศึกษาในประเด็น การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่มรดกโลก พบว่า ประชาชนยังมีส่วนร่วมต่ำในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่า ทั้งนี้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวบ้านเป็นเจ้าของพื้นที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ และการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก รวมทั้ง การไม่มีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการ ทำให้ความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของ หวงแหนจึงไม่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่หน่วยงานซึ่งเกี่ยวข้องมีบทบาทความรับผิดชอบพยายามหาทางแก้ไข หาแนวทางการพัฒนา หาวิธีการในการที่จะทำให้ประชาชนได้สัมผัสความมีคุณค่าของแหล่งมรดกโลก ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า มีการจัดกิจกรรมในแหล่งโบราณสถาน เชิญชวนให้ประชาชน ทุกภาคส่วนได้เข้ามาทำกิจกรรมและบทบาทร่วมกัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม ควรดำเนินการดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวไว้ว่า

“...เราเป็นเมืองที่แยกออกมา ชาวบ้านก็มีอาชีพทำการเกษตรส่วนใหญ่ จะให้มาสนใจสัมผัสวัฒนธรรมเดิม ๆ มันต้องมีการจัดกิจกรรม ต้องมี Action, มี Event ดึงคนเข้ามา...” Hsi

หรือ

“...การจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเห็นความสำคัญของมรดกโลก และเกิดความหวงแหน ต้องแทรกด้วยการให้เขามีส่วนร่วม ศรีสัญชาลย์

จัดงาน “ย้อนอดีตศรีสขนาลัย นุ่งผ้าไทย ใส่ทองโบราณ” ชื่อของงานบอกถึงความชัดเจนของงานที่ให้เรียนรู้อดีต โดยการนุ่งผ้าไทยและใส่ทองโบราณ ถือเป็นภาระกระตุ้น ต้องค่อย ๆ แทรก ประชาชนมีความสุขมาก เพราะเป็นช่องทางสร้างรายได้เขาด้วย เป็นสิ่งที่ตื่นตาของชาวบ้านละแวกนี้มาก ปีแรกที่จัด คนไทยทั้งนั้นที่มาเที่ยว...” HSi

หรือ

“...การเป็นมรดกโลก เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปรับตัว ทุกคนที่อยู่ในพื้นที่ต้องทำมาหากิน ทุกคนต้องการมีผลประโยชน์ แต่เป็นสิ่งที่ต้องดูแลให้ดี เพราะเราอยู่ในเมืองเก่า เมืองมรดกโลก จะเป็นอยุธยา สุโขทัย หรือที่ไหน เป็นสิ่งที่ต้องคิดว่า จะทำอะไร จะอยู่กันอย่างไร จะหารือกันอย่างไร ตลอดจน การพัฒนาควรพัฒนาไปในแนวทางไหน ต่างคนต่างคิดไปในแนวทางใดทางหนึ่งไม่ได้ แต่เป็นสิ่งที่ทางกรมศิลปากรจะต้องเข้ามาคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งชาวบ้าน ท้องถิ่น อบต. เทศบาล อบต. อบจ. ทุกส่วนต้องมีการพูดคุยกัน เพราะไม่ใช่ผลประโยชน์ของคนใดคนหนึ่ง...” TS

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาการจัดการ ควรต้องเป็นการจัดการที่ได้รับความร่วมมือ หรือการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งมีความสำคัญมาก จากการศึกษา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกน้อยในทุก ๆ ด้าน โดยประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องทั้งหมด เกี่ยวกับแหล่งมรดกโลกในพื้นที่ที่อาศัยอยู่ รวมถึง ความรู้ความเข้าใจในการเป็นมรดกโลก และกระบวนการในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่ถูกต้อง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัวเป็นหลัก โดยอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม และมีรายได้หลักจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ดี หรือบางส่วนเป็นพนักงานของโรงงานอุตสาหกรรม จึงไม่ให้ความสนใจในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของมรดกโลก โดยเฉพาะการได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยว่ามีความสำคัญ และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจของประชาชนมากน้อยเพียงใด และด้านการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกนั้น มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือวิธีการปฏิบัติอย่างไร

ทั้งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา – สุโขทัย และกำแพงเพชร ซึ่งมีประชาชนบางส่วนเท่านั้นที่มีความรู้เกี่ยวกับมรดกโลก เพราะได้เข้าร่วมอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน หรือเข้าชมนิทรรศการเผยแพร่องค์ความรู้ที่หน่วยงานราชการ อุทยานประวัติศาสตร์ โดยกรมศิลปากรเป็นผู้จัดขึ้น รวมถึงมีผู้นำชุมชนบางส่วนได้ร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดกิจกรรม และนำมาเผยแพร่ในชุมชนของตนเอง จึงทำให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่กล่าวมาข้างต้นอยู่ในระดับที่น้อย ส่วนบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์ กองโบราณคดี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มีความรู้ ความเข้าใจในการเป็นมรดกโลก เพราะทำหน้าที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่พบว่าหน่วยงานเหล่านี้ยังขาดความร่วมมือ และมีแนวทางการปฏิบัติที่ไม่บูรณาการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ขาดความรู้สึภาคภูมิใจ รักและหวงแหนในคุณค่าของมรดกโลก

ด้วยเหตุนี้ ในการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแนวทางการพัฒนาการจัดการ อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งอาจทำได้โดยง่ายหรือยากนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการที่นำมาใช้เหมาะสม และขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เวลาและงบประมาณ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้มูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น รวมทั้ง พัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไป (เอกสารประกอบการประชุมวันที่ 21 กันยายน 2549, กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, หน้า 3) โดยเฉพาะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยแนวทางการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนในการบริหารจัดการมรดกโลกต้องมีแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม เพราะลักษณะพื้นที่มรดกโลกของจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น มีการอยู่ร่วมกันระหว่างโบราณสถานกับชุมชนประชาชนในพื้นที่ต้องให้ความสำคัญ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบ และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพื้นที่มรดกโลก และมีแนวทางปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่ได้รับการรับรองจากองค์การยูเนสโก โดยมีหลักการว่า “กระบวนการในการขึ้นทะเบียนบัญชีรายชื่อมรดกโลกนั้น จะกระทำโดยรัฐบาล และต้องอยู่ภายใต้การบริหารจัดการจากภาครัฐ” ที่ต้องรับผิดชอบดูแลรักษาและคงความสมบูรณ์ของแหล่งมรดกไว้ โดยมีแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และการจัดการมีแหล่งทุนในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลก

ดังนั้น การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกในด้านต่าง ๆ มากขึ้นนั้น คณะผู้วิจัยขอเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างพื้นฐานความรู้ โดยการให้สร้างความรู้ความเข้าใจ และพัฒนางานวิจัย เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับประชาชนมากขึ้น

ขั้นที่ 2 ขั้นการนำไปสู่การปฏิบัติ ประชาชนสามารถนำความรู้จากขั้นที่ 1 มาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ การจัดการพื้นที่ การจัดการทรัพยากร และด้านการตลาดได้อย่างเหมาะสม โดยการให้หลักการจัดการความรู้ มาใช้กับชุมชนปฏิบัติ (พุลลาภ อุทัยเลิศอรุณ, 2547)

ขั้นที่ 3 ขั้นการปลูกจิตสำนึกเพื่อให้เกิดความรักและหวงแหน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการ และนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องแล้ว ก็ส่งผลให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ รักและหวงแหนมรดกโลก นำไปสู่การร่วมมือในการอนุรักษ์ปกป้องรักษาไว้ได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งที่เหมาะสม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จะต้องศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นลูกค้าที่ต่อเนื่อง และเป็นไปตามยุค ตามสมัยในการปรับเปลี่ยนวิธีในการจัดการให้เกิดความเหมาะสม และมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว ด้านการศึกษา พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นลูกค้าที่สำคัญในแง่การท่องเที่ยว ซึ่งในพื้นที่มรดกโลกส่วนใหญ่ พบว่า ในการเดินทางมาท่องเที่ยว 80% ของนักท่องเที่ยวไม่มีปัญหาใด ๆ ส่วนที่มีปัญหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของสภาพอากาศที่แปรปรวน และการให้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเส้นทางการคมนาคม และนักท่องเที่ยวที่ประสบปัญหาในการเดินทางมาแหล่งมรดกโลกเป็นคนไทยมากกว่าต่างชาติ และปัญหาที่ประสบเหมือนกัน คือ ส่วนใหญ่ในเรื่องของแพงสำหรับคนไทย รองลงมา ได้แก่ การคุกคามจากพ่อค้า / แม่ค้า การสอบถาม และการให้ข้อมูลตามลำดับ ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ รองลงมา ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร ความไม่ปลอดภัยจากการขโมยทรัพย์สิน / อาชญากรรม และการบริการของรถรับจ้าง เป็นต้น วิธีการที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติใช้ในการเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ ส่วนใหญ่เดินทางด้วยตนเองมากกว่า 70% นอกนั้น เดินทางกับตัวแทนจำหน่ายหรือทัวร์ และในการเดินทางมากกว่า ร้อยละ 78

มีผู้ร่วมเดินทางมาด้วย และทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ สื่อ Internet มีบทบาทในการเข้าถึงข้อมูลมากที่สุด รองลงมา สำหรับต่างชาติ ตัวแทนจำหน่าย และสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทพอ ๆ กัน ในขณะที่นักท่องเที่ยวไทย การบอกต่อจากเพื่อน ๆ มีความสำคัญมาก

สำหรับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยากให้มีการปรับปรุง เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน พบว่า นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ มองว่า สิ่งที่จะต้องปรับปรุงอันดับต้น ๆ ได้แก่ เรื่องป้ายบอกถนนหนทาง, เอกสารในการประชาสัมพันธ์, ถนนหนทาง และในเรื่องของความสะอาด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่จะเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จะต้องบริหารจัดการที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจ ทั้งในเรื่องความปลอดภัยในทุก ๆ ด้าน ทั้งในแง่ทรัพย์สินร่างกาย ความสะอาด การพลัดหลง เป็นต้น ซึ่งควรมีแนวทางการพัฒนาการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรม ซึ่งหากมีการพัฒนาตามแนวทางที่กล่าวมาก็จะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความประทับใจของนักท่องเที่ยวที่อยากกลับมาอีก ซึ่งนั่นหมายถึงรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นด้วย

รายได้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว อาจมาจากการดำเนินงานของจังหวัด หรือของพื้นที่จากหลาย ๆ ทาง ซึ่งรวมทั้งการท่องเที่ยวด้วย แต่การเพิ่มขึ้นของรายได้จะมีมูลค่ามากน้อยแค่ไหนเป็นเรื่องที่พื้นที่ควรได้มีการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อดูต้นเหตุต่าง ๆ ในการนำมาซึ่งการพัฒนาที่ดีขึ้น

4. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจากการศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

การศึกษามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในพื้นที่แหล่งมรดกโลก ทั้งอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย – ศรีสัชนาลัย – กำแพงเพชร พบว่า การเดินทางท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา ปี พ.ศ.2552 มีอัตราเติบโตเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ.2551 คิดเป็น ร้อยละ 11.52 โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.00 และชาวต่างชาติ มีอัตราเติบโตเพิ่มขึ้น ร้อยละ 12.43 จะเห็นได้ว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นที่มากกว่าชาวไทย การที่อัตราการท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยาเติบโตเพิ่มขึ้น มีผลมาจากการจัดกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี อาทิ งาน “อยุธยา มหามงคล ทวารั้วหัวพระ 9 วัด” การเดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชมโบราณสถานด้วยรถจักรไอน้ำ ในเส้นทางกรุงเทพ – อยุธยา การล่องเรือเที่ยวอยุธยา ฯลฯ โดยอยุธยาใช้ความเป็น “เมืองมรดกโลก” เป็นจุดขายการท่องเที่ยวที่ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย

และต่างชาติ นอกจากนี้ ยังมีการเสนอสินค้าโอท็อป (OTOP) ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะสินค้า กบแปรรูป หรือกบกระป๋อง และสินค้าอื่น ๆ เช่น พัดสาน เครื่องปั้นจิ๋ว มีดอรัญญิก และยังมีการเปิดไรด์ไซวีในกรุงเทพฯ จีน ญี่ปุ่น เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา

สำหรับพาหนะที่นิยมใช้เดินทางเข้ามาในจังหวัดอยุธยา ส่วนใหญ่ จะนิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว รองลงมา คือ รถโดยสารประจำทาง รถไฟ และอื่น ๆ ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ในการเดินทางแต่ละครั้ง นักท่องเที่ยวมีระยะเวลา พำนักเฉลี่ย ประมาณ 1.89 วัน จะเห็นได้ว่า มีอัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา และจากจำนวน นักท่องเที่ยว คีนพัก และการใช้จ่ายต่อคนต่อวัน ประมาณ 1,712.32 บาท มีอัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.39 เมื่อนำมาคำนวณหารายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมทั้งสิ้น 1,890.51 ล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน ประมาณ 1,058.70 บาท ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียน ในแหล่งท่องเที่ยว รวมเป็นเงิน 2,584.56 ล้านบาท เมื่อรวมรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการท่องเที่ยว ภายในประเทศ โดยไม่นับรวมค่าใช้จ่ายในการเดินทางระหว่างจังหวัด รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 4,475.07 ล้านบาท ดังนั้น ผู้เยี่ยมเยือนมีค่าใช้จ่ายระหว่างอยู่ในจังหวัดอยุธยา ประมาณ 1,262.24 บาทต่อคนต่อวัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระนครศรีอยุธยา, 2553) สำหรับสถานการณ์ด้านการพักผ่อน พบว่า มีจำนวนที่พักทั้งสิ้น 276 แห่ง โดยมีอัตราขยายตัว เพิ่มขึ้น ร้อยละ 28.57 มีห้องพัก จำนวน 1,446 ห้อง เพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.76 และอัตราการเข้าพัก เฉลี่ย ร้อยละ 56.63 ซึ่งมีอัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 10.52 โดยนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ย ในสถานพักผ่อนลดลง คือ 1.37 วัน

ประชากรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีรายได้ต่อเดือนค่อนข้างสูงกว่าที่อื่น ส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอยุธยา หรือรายได้ภายในจังหวัดอยุธยาก็มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2545 จนถึง ปี พ.ศ.2552 จากตารางที่ 4.18 จะเห็นได้ว่า รายได้ ของจังหวัดอยุธยา ในปี พ.ศ.2545 เท่ากับ 146,952 บาท ปี พ.ศ.2546 มีรายได้ เท่ากับ 179,509 บาท ปี พ.ศ.2547 มีรายได้ เท่ากับ 192,871 บาท ปี พ.ศ.2548 มีรายได้ เท่ากับ 195,821 บาท ปี พ.ศ.2549 มีรายได้โดยประมาณ เท่ากับ 213,295 บาท ปี พ.ศ.2550 มีรายได้ โดยประมาณ เท่ากับ 236,609 บาท ปี พ.ศ.2551 มีรายได้โดยประมาณ เท่ากับ 273,262 บาท และปี พ.ศ.2552 ในไตรมาสแรก มีรายได้ เท่ากับ 251,600 บาท ซึ่งจัดเป็นรายได้ที่สูงอันดับต้น ของประเทศ อาจเป็นเพราะการเป็นเมืองอุตสาหกรรม และการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ไม่ไกล จากกรุงเทพมหานคร ดังข้อมูลแสดงในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ผลผลิตมวลรวมรายจังหวัด ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ.2531 (Gross Provincial Product : GPP) (หน่วย : ล้านบาท)

จังหวัด	2545	2546	2547	2548	2549r	2550r	2551r	2552p1
อยุธยา	146,952	179,509	192,871	195,821	213,295	236,609	273,262	251,600

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553

สำหรับมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา มีมูลค่าโดยประมาณใกล้เคียงกับค่าผลผลิตมวลรวมรายจังหวัดของแต่ละปี เนื่องจากสินค้าที่ผู้ประกอบการในจังหวัดทำการซื้อหานั้น มักจะเป็นสินค้าที่ซื้อหาภายในจังหวัดเองหรือจากจังหวัดใกล้เคียง และวัตถุดิบบางส่วนที่สั่งซื้อจากต่างประเทศก็มีจำนวนไม่มากนัก และจะซื้อหาแค่ในช่วงของการลงทุนเริ่มแรกเท่านั้น ส่วนการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวผ่านทางกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2551, หน้า 239) ได้สำรวจข้อมูล พบว่า นักเดินทางคนไทยที่จัดการเดินทางเอง ถ้าไม่ค้างคืนจะมีค่าใช้จ่ายในระหว่างท่องเที่ยวที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเฉลี่ย 1,759 บาทต่อคนต่อวัน โดยค่าใช้จ่ายหลักมี 4 รายการ คือ ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก (22%) อาหารและเครื่องดื่ม (30%) ค่าพาหนะภายในจังหวัด (35%) และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (1%) สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีการค้างคืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน จะอยู่ที่ 1,352 บาท ค่าใช้จ่ายหลัก ได้แก่ ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก (20%) อาหารและเครื่องดื่ม (28%) ค่าที่พักภายในจังหวัด (15%) ค่าพาหนะเดินทางภายในจังหวัด (25%)

ส่วนสุขุขทัยเป็นจังหวัดที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว ในปี พ.ศ.2545 เท่ากับ 30,858 บาทต่อคนต่อปี และในปี พ.ศ.2546 มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว เท่ากับ 34,150 บาท เป็นลำดับที่ 53 ของประเทศ และเป็นลำดับที่ 11 ของภาค ประชากรในจังหวัดมีรายได้ต่อเดือนในปี พ.ศ.2545 เท่ากับ 8,299 บาทต่อเดือน พ.ศ.2547 รายได้ต่อเดือนของประชากรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น เป็น 11,427 บาทต่อเดือน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 37.69 ในปี พ.ศ.2549 รายได้ต่อเดือนของประชากรในจังหวัดเพิ่มขึ้น เป็น 13,843 บาทต่อเดือน (สำนักงานจังหวัดสุขุขทัย, 2552, หน้า 7) มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 21.14 สำหรับ ในปี พ.ศ.2550 รายได้ของประชากรในจังหวัดสุขุขทัยลดลง เป็น 12,720 บาทต่อเดือน มีการเปลี่ยนแปลงลดลง

เฉลี่ย ร้อยละ 8.11 และในปี พ.ศ.2552 รายได้ต่อเดือนของประชากรเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น เป็น 15,411 บาทต่อเดือน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 21.16 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) ส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสุโขทัย หรือรายได้ภายในจังหวัดสุโขทัยก็มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2545 จนถึง ปี พ.ศ.2552 ดังแสดงในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ผลผลิตมวลรวมรายจังหวัด ณ ราคาคงที่ ปี พ.ศ.2531 (Gross Provincial Product : GPP) (หน่วย : ล้านบาท)

จังหวัด	2545	2546	2547	2548	2549r	2550r	2551r	2552p1
สุโขทัย	10,683	12,074	12,271	11,831	12,079	12,910	12,988	13,349

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553

จากตารางที่ 4.19 จะเห็นได้ว่า รายได้ของจังหวัดสุโขทัย ในปี พ.ศ.2545 เท่ากับ 10,683 บาท ปี พ.ศ.2546 มีรายได้ เท่ากับ 12,074 บาท ปี พ.ศ.2547 มีรายได้ เท่ากับ 12,271 บาท ปี พ.ศ.2548 มีรายได้ เท่ากับ 11,831 บาท ปี พ.ศ.2549 มีรายได้โดยประมาณ เท่ากับ 12,079 บาท ปี พ.ศ.2550 มีรายได้โดยประมาณ เท่ากับ 12,910 บาท ปี พ.ศ.2551 มีรายได้โดยประมาณ เท่ากับ 12,988 บาท และปี พ.ศ.2552 ในไตรมาสแรก มีรายได้ เท่ากับ 13,349 บาท เมื่อเทียบกับรายได้ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแล้ว จัดได้ว่าน้อยกว่ามาก อาจเป็นเพราะจังหวัดสุโขทัยไม่ได้เป็นเมืองอุตสาหกรรมเหมือนกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงแม้ว่าจะเป็นเมืองมรดกโลกก็ตาม แต่จากการที่จังหวัดสุโขทัยไม่ได้เป็นแหล่งพักพิงระยะยาว สำหรับนักท่องเที่ยว จึงทำให้รายได้ที่เข้ามาในจังหวัดมีไม่มากเท่ากับเมืองท่องเที่ยวแห่งอื่น ๆ

มูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวในจังหวัดสุโขทัย คำนวณจากภาคการขนส่ง โรงแรมและภัตตาคาร และการขายส่ง การขายปลีก รวมแล้วมีมูลค่า ร้อยละ 11.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสุโขทัย ในปี พ.ศ.2552 ส่วนสาขาบริการและการท่องเที่ยวขยายตัวจากจำนวนนักท่องเที่ยว โดยขยายตัว ร้อยละ 18.55 เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ไปยังสถานศึกษาและบุคคลภายนอกตามการผลักดันของรัฐมนตรีนว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 28.88

สำหรับจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชะลอตัว ร้อยละ 6.62 (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดสุโขทัย, 2553)

ซึ่งจากการพิจารณาการเพิ่มขึ้นของผลิตรวมรวมรายจังหวัด ประกอบกับการพิจารณาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทำให้มองเห็นว่า รายได้ในจังหวัดที่เกิดขึ้นมาจากส่วนใดบ้าง ดังนั้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพควรจะต้องให้ความสำคัญ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ และทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจนำมาซึ่งการท่องเที่ยวที่มีความเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม การที่จะทำให้แนวทางในการพัฒนาแต่ละด้านนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นไปได้ อย่างแท้จริง เป็นสิ่งที่คณะกรรมการมรดกโลกในระดับจังหวัดควรได้มีการดำเนินการ ดังนี้

1) คณะกรรมการที่รับผิดชอบควรมีการศึกษาทบทวนจัดทำแผนแม่บท และมีมาตรการการอนุรักษ์ที่ชัดเจน และทำความเข้าใจกับหลักการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บนพื้นฐานการเข้าใจบริบท และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ หลีกเลี่ยงการปรุงแต่งหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ จนเกินกว่าศักยภาพของพื้นที่ที่จะรับได้

2) ควรจัดตั้งหน่วยงานกลางที่ไม่มีผลได้ผลเสียกับองค์กรใด ๆ เพื่อทำหน้าที่ประสานงาน และจัดระบบการเก็บข้อมูลที่ดีมีความต่อเนื่อง และทำหน้าที่เปรียบเหมือนเลขานุการ

3) คณะกรรมการบริหารของจังหวัดซึ่งมีตัวแทนจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นกรรมการ และคณะกรรมการ จะต้องมีความชัดเจนในบทบาทของตนเอง

4) ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรได้ทำความเข้าใจในหลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและบริบทความเป็นมรดกโลก และมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมรดกโลกและมีความสามารถทางกรท่องเที่ยว สามารถควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และมีมาตรฐานในการให้บริการนักท่องเที่ยว

5) หน่วยงานกลางควรทำหน้าที่เป็นเลขาคณะกรรมการบริหาร ซึ่งผู้ว่าราชการเป็นประธานคณะกรรมการประสานงานอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่อง แม้ผู้นำจะเปลี่ยนไปเป็นใครก็ตาม

6) ควรมีระบบการกำกับติดตามผลการดำเนินงานภายในพื้นที่ ที่มีประสิทธิภาพต่อการทำงาน และควรกำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยกำหนดกรอบระยะเวลา และการประเมิน เช่น ด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เป็นต้น

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบในระบบการทำงานของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย งาน, เงิน และคน แนวทางในการพัฒนาสามารถเจาะในแต่ละองค์ประกอบ ควรมีดังนี้

องค์ประกอบในการดำเนินงาน	แนวทางในการแก้ไขพัฒนา
คน : ในฐานะเป็นผู้นำ	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องกำหนดทิศทางการทำงาน และแนวปฏิบัติของกลุ่มที่ชัดเจน และจริงใจ และเป็นไปได้ - การหมุนเวียนรอบระยะเวลาการทำงานควรมีกรอบที่ชัดเจนกำหนดไว้และยึดถือ เพื่อเกิดความต่อเนื่องของการบริหาร และแนวทางการทำงานที่เกิดรูปธรรม - ควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารทุกระดับ - ให้ความสำคัญกับแผนแม่บท และแผนการปฏิบัติการอย่างจริงจัง
คน : ในฐานะบุคลากรผู้ปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานควรสร้างความมั่นใจ และมั่นคงในการทำงานให้กับบุคลากรทุกฝ่ายด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถ - ควรปลูกฝังความรู้สึกความเป็นเจ้าของ และองค์ความรู้การเป็นมรดกโลก
คน : ในฐานะประชาชน / คนในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> - ควรจัดกิจกรรมให้มีความรู้ความเข้าใจถึงคุณค่าของมรดกโลกแก่ประชาชน และคนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของ - ควรได้รับการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มด้านการอนุรักษ์ และมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่ง และผูกมิตรกับนักท่องเที่ยว - ควรสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ด้วยการเป็นผู้นำชมพื้นที่ หรือการให้บริการนักท่องเที่ยวที่สะอาด ปลอดภัย หรือจุดเด่นที่เขามี เพื่อก่อให้เกิดความภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

องค์ประกอบในการดำเนินงาน	แนวทางในการแก้ไขพัฒนา
งาน : กระบวนการทำงานทั่ว ๆ ไป	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ควรนำผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทุกหน่วยงานควรมีความชัดเจนในเรื่องรายรับ รายจ่าย - ควรมีหน่วยงานกลางในการกำหนดหน้าที่ประสานเฉพาะจริงจัง ซึ่งเปรียบเสมือนเลขานุการของคณะกรรมการจังหวัด โดยรับผิดชอบการสื่อสาร การสร้างเครือข่าย การผลักดันพฤติกรรมเชิงบวก - ควรมีการจัดทำแผนแม่บทเฉพาะเรื่องนี้ที่ใช้ในการยึดถือรวมกัน
งาน : กิจกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเป็นนโยบายของจังหวัดในการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งมรดกโลก ซึ่งเปรียบเสมือนทรัพย์สินในบ้านตนเองให้ประชาชน - เย้าวชนได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างจริงจัง ด้วยการติดตามตามรอบเวลา นำมาพัฒนารูปแบบหรือกิจกรรมให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง - สร้างกิจกรรมระหว่างหน่วยงานให้คนมีความคุ้นเคยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น กิจกรรมการกีฬา, กิจกรรมการละลายพฤติกรรม เป็นต้น - สร้างกิจกรรมที่ทำให้ประชาชน และคนในหน่วยงานมีความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน - สร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยแบบไม่เป็นทางการมากกว่าที่เป็นอยู่

องค์ประกอบในการดำเนินงาน	แนวทางในการแก้ไขพัฒนา
เงิน : รายรับ / รายจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - ควรมีหน่วยงานกลาง ซึ่งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการจัดการของจังหวัดทำการวิเคราะห์งบประมาณ และแผนปฏิบัติการในการจัดการแหล่ง เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว และคงรักษาความเป็นมรดกโลกอย่างจริงจัง และได้ผลตามทิศทางที่วางไว้อย่างแท้จริง - ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ และวางระบบเกี่ยวกับการจัดเก็บผลประโยชน์ หรือรายได้ที่เกิดขึ้น ตลอดจน รูปแบบการจัดสรรสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ชัดเจน ตรวจสอบได้

สรุป แนวทางการทำงานของคณะกรรมการบริหารเพื่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว ประกอบภายใต้การจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดทิศทางและค่านิยมร่วมของกลุ่มทำงานที่ชัดเจนทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องถือปฏิบัติ
- 2) กำหนดหรือจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนที่เป็นศูนย์กลางให้ผู้ว่าราชการ ในฐานะประธานฯ และตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นกรรมการ
- 3) หน่วยงานสนับสนุนต้องดำเนินงานจัดทำการวิเคราะห์แผนการปฏิบัติ ภายใต้แผนแม่บทรวมกันที่ชัดเจน และมีทิศทางเดียวกัน
- 4) หน่วยงานสนับสนุนที่เป็นศูนย์กลางที่จะต้องสร้างเครือข่ายการปฏิบัติ ของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 5) หน่วยงานสนับสนุนต้องปฏิบัติการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบในทุกเรื่อง เกี่ยวกับการจัดการมรดกโลก
- 6) สรุปผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามรอบระยะเวลา เพื่อรายงาน ต่อคณะกรรมการ